

Přítomnost

32
nezávislý
týdeník

ROČNÍK XV

V PRAZE 10. SRPNA 1938

ZA KČ 2.—

Co se děje?

F. PEROUTKA

Rozhovor s Angličanem o sebeurčení

VILÉM ŠTEFAN

Dvacet let chyb

GUSTAV WINTER

Nové stěhování národů

JOSEF PACHTA

Nová krise SdP?

V. GUTWIRTH

Česká vesnice 1938

MILENA JESENSKÁ

Beckova „Třetí Evropa“ — Gardy a štáby — Velké následky malých chyb
Jak to dělají Angličané — Odpověď Čěšce ze Slovenska — Nespravedlivé pokuty
Utopie — Cestování za mřížemi devisových předpisů — Obhajoba sokolské hudby
Katechismus — Vytýká se nám zacházení s emigranty? — Jarmila Novotná

VEČEŘE s neoriginálnější dekorací

To se dělá tak: Vezmete večeři, dáte za ni dekoraci a máte to Pohodlnější je, když si tu večeři poručíte v Zavadilových lodních restauracích. Večeře sama o sobě je originálem non plus ultra a dekoraci tvoří chvalně známé vlny stříbropěnné Vltavy.

Zavadilový lodní restauranty

kavárny, bary a vinárny kotví večer co večer od osmi v přístavu na Palackého nábřeží u Jiráskova mostu. Přijďte, prosím, už dnes! Půjde to?

Jste

informován?

Dříve, než koupíte přenosný psací stroj, dejte si předvést

PSACÍ STROJ CORONA

Platí právem jako nejvýkonnější psací stroj světa — americký kvalitní výrobek.

Též na splátky po Kč 135.—

GIBIAN

Praha II., Štěpánská 32, tel. 35151-53

LIDOVÉ NOVINY

list vzdělaného čtenáře

nové knihy

politické
hospodářské
sociologické
vědy právní
a státní

- Moderní česká scéna. V úpravě M. Rutheho a Fr. Bartoše. 52 hlubotiskových a 12 barevných reprodukcí scénických návrhů výtvarníků: Jos. Čapka, B. Feuersteina, L. Fully atd. Text 32 str. obsahuje přehled českého divadelnictví. 22,5×29,5 cm. Vyřáno jen 600 výtisků. . . . . Kč 150.— Váz. Kč 175.—
- HOCKE-KOTULSKIS E. J., **Dobrovolná trestanecká práce.** Zázitek z cesty kolem světa. 21×14 cm, 161. str. . . . . Brož. Kč 35.—
- HOMO FERUS, **Divoši ve střední Evropě.** Mythus rasistů o nás. 20×14 cm, 21 str. Brož. Kč 2.—
- KELSEN Hans, **O podstatě a hodnotě demokracie.** 20×14 cm, 105 str. . . . . Brož. Kč 18.—
- Politická kronika pražských novin. Činnost vlády a Národního shromáždění 1937. Uspořádal Václav König, parl. zpravodaj ČTK. 20×14 cm, 289 str. . . . . Brož. Kč 10.—
- SOBOTA Emil Dr., **Národnostní autonomie v Československu?** Národnostních otázek sv. 11. 20×14 cm, 123 str. . . . . Brož. Kč 14.—
- ŠIMANDL Otakar, 1914—1918. Příspěvek k dějinám našeho domácího odboje od vypuknutí světové války až do dne osvobození. 19×14 cm, 310 str. . . . . Brož. Kč 30.—
- DEVIES LUCIEN, **La détermination de la valeur vénale.** Étude économique, juridique et fiscale. 25×16 cm, 166 str. . . . . Brož. Kč 30.—
- FRAGER SERGE, **Les doubles impositions dans les rapports entre la France et son empire colonial.** 25×16 cm, 156 str. . . . Brož. Kč 30.—
- BENOIST PIERRE, **Les dons et legs à personnes morales et le principe de la spécialité.** 26×16 cm, 181 str. . . . . Brož. Kč 35.—
- COSYN Léon, **Traité pratique des constructions en béton armé.** 23×16 cm, 273 str. Brož. Kč 40.—
- PIETTRE André, **La politique du pouvoir d'achat devant les faits.** Expérience américaine et expérience française. 23×14 cm, 256 str. . . . . Brož. Kč 30.—
- DEARDEN Harold, **The Wind of Circumstance.** A doctor's autobiography. 22×15 cm, 351 str. . . . . Váz. Kč 100.—
- YOUNG Edgar P., Lt.-Com., R. N., **Czechoslovakia. Keystone of Peace and Democracy.** 23×14 cm, 400 str. . . . . Váz. Kč 100.—
- REIDEMEISTER K., **Topologie de Polyeder.** Mathematik Band 17. 24×16 cm, 196 str. Váz. Kč 148.—
- de WARD Philipp, **Das Ende des „Blut“-Mythos.** Hitler gegen die deutsche Rassenlehre. 23×16 cm, 144 str. . . . Brož. Kč 32.30

F. TOPIČ, knihkupectví, Praha I., Národní 11
Dodá také Fr. Borový, akad. knihkupectvo, Bratislava, Dunajská 21

OBSAH 31. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: GUSTAV WINTER: Dvacet let chyb. — JOHN GUNTHER: Čína bojuje. — H KLOTZ: Vojenské zkušenosti ze Španělska. — M. LÖWENBACHOVÁ: Česká kuchyně s hlediska dietetiky. — B. PALKOVSKÝ: List lordu Runcimanovi. — JOSEF HAVLÍČEK: Přestavba Prahy. — Chvilku detektivem. — Obtíž s interviewy. — Překonal Hughes Lindbergha? — Občanské radosti s plynovými maskami. — Odpověď Češce ze Slovenska. — Hudba k sletovým prostným. — Rozumný čin Melantricha. — Carská vlajka. — Statkář. — Je státní návladní vinen? — Jarmila Novotná. — Je to jistě pravda. — Německý demokratický učitel. — Tak stát odpálci.

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVI V PRAZE I., NÁRODNÍ TRÍDA 11

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—, Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. Dohlédací pošt. úřad Praha 25. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter.

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 10. SRPNA 1938

ČÍSLO 32

Co se děje?

Nynější světová politika skládá se ze samých intermezz, jejichž podstatou obyčejně jest to, že ten nebo onen případ na ten či onen trik, na to či ono chytráctví. Větší solidnosti v dnešní světové politice není, a zejména ten, kdo touží po ideích absolutních, nebo kdo bez stálosti si připadá chorý, musí se usoužit. Mezi intermezzy bývá ovšem jakýsi rozdíl: některá jsou krajně nepříjemná, skoro strašlivá, jiná poněkud příjemnější; někdy se zdá mrak války už na spadnutí, jindy to vypadá, jako by se rozplýval; jednou známí muži jen haraší zbrojí, po druhé blahosklonně pronesou několik slov o míru.

Také to, co v posledních dnech prožíváme, jsou jen intermezzy, zastávky na dlouhé cestě taktiky. Nespornou skutečností jest, že téměř všichni vedoucí státníci západních zemí, kteří zajisté mají přístup k informacím všeho druhu, mluvili nedávno, než odjeli na dovolenou, o uvolnění mezinárodního napětí. Tyto příjemné zprávy přišly do doby, kdy naopak všichni očekávali nejnebezpečnější vyvrcholení krise: na konec července. Také dva či tři němečtí politikové vypili několik vajíček, aby zjemnili svůj hlas, a zmínili se v téže době zase jednou o míru. Vypadalo to jako jedna z oněch příjemnějších meziher, jejichž existenci jsme připustili. Chvilí obratu bylo možno přesně zjistiti: nový tón datoval se přesně od návštěvy Hitlerova důvěrníka, kapitána Wiedemanna, v Londýně. Lze z toho usouditi, že německý kancléř vzkázal tam několik slov, jež anglická i francouzská vláda se rozhodly posuzovati nadějně. Mohlo by se věřiti, že obecný pocit západních státníků, tak vyzbrojených informacemi, jak jest to jen možno těm, kdo žijí vedle nevypočitatelných, lstivých a tajnostkářských diktatur, má značnou cenu. K vůli úplnosti jest však třeba zmíniti se také o tom, že někteří pozorovatelé tvrdí, že Hitler není nikdy tak nebezpečný jako tehdy, když mluví o míru, a že válka pravděpodobně vypukne ve chvíli, která bude vypadat skoro jako líbáňka. Poněvadž sám nedovedu rozhodnouti, jak vysoké procento pravdy může býti v této představě lstivého démona, referuji prostě, jak jsem slyšel. Podle této pesimistické teorie nebylo by uvolnění, o kterém se mluví, tedy nic jiného než pokus odvésti pozornost a uspati ostražitost.

Dostí pochybuji, že by tato teorie vystihovala v tomto případě rozhodující pravdu. Ne proto, že by na druhé straně chyběla vůle užiti jakýchkoliv prostředků nejvyspělejšího macchiavelismu. Ale proto, že ani v Berlíně nemohou dobře věřiti, že po pěti letech německého zbrojení, výhrůžných řečí a násilných činů, stačilo by několik mírnějších slov, aby uspalo všechnu ostražitost. Takto podceňovati rozum a instinkt svých protivníků ani nacionální socialisté nemohou. Uspati Evropu — k tomu by bylo třeba více chloroformu, než může přivésti jeden vysloužilý kapitán německé armády.

Jestliže však intermezzo, o kterém mluvíme, nebylo pouhým manévrem, čistě macchiavelistického druhu, čím tedy vlastně bylo? Zdá se, že se zase budeme musit v myšlenkách vrátit k 21. květnu. Až do toho dne žila v Německu myšlenka, že bude možno s Československem naložiti přibližně podobně jako s Rakouskem — buď postrčiti to, co už samo sebou padá, a kopnouti do toho, co se rozkládá, nebo vyříditi Československo v krátké, izolované válce. V Berlíně nikdy nechybělo lidí, kteří vykládali, co bylo příjemno slyšeti, že Československo je na pokraji rozvratu, kterému je snadno napomoci zvenčí, a že Anglie sama sebe tak miluje a je tak izolacionistická a malomyslná, že se bude varovati vmísit se do jakýchkoliv událostí ve střední Evropě. Obě tyto iluze byly 21. května vyvráceny najednou — způsobem, o němž jsme už několikrát pojednali. To vytvořilo jinou situaci, než s jakou se až do toho dne počítalo. Nežádoucí válka světová ukázala se bližší a možnější, než se počítalo. Nastala nutnost přeměnití plány.

Také návštěva anglického krále v Paříži byla znamením, které nebylo v Berlíně přehlédnuto, hlavně proto ne, že už jednou v historii, nedlouho před válkou světovou, jel anglický král do Paříže a rozhodl svou návštěvou podobu příští dějinné epochy. Jestliže Anglie a Francie se domlouvají, slibují si věrnost a pobízejí své generální štáby, aby se domluvily, tedy jest to událost, kterou ani nacismus nebere na lehkou váhu.

Mimo to se potvrdilo při pařížské návštěvě, že postavení Československa zůstává stejné, jaké bylo 21. května, a že západní mocnosti neomrzelo — jak se tajně doufalo — spatřovati ve svobodě Československa podstatnou součást celého svého systému. Neboť Československa se na západě neujímají jen humanisté a filantropové, nýbrž také generální štáby. V případě obecné války musilo by Německo vyslati značnou část svých sil proti Československu — to znamená, že by Francii byla ulehčena mobilisace a první náraz na ni že by daleko nebyl tak strašlivý, jako kdyby Německo už mělo střední Evropu ve své moci. Proto francouzský generální štáb nepřestane sympatisovati s Československem. Poněvadž pak ve válce by francouzská a anglická armáda byly totéž a vše, co je dobré pro Francii, by bylo stejně dobré také pro Anglii, neoceňuje anglický generální štáb význam Československa podstatně jinak než francouzský. Stejný strategický význam má naše země také pro Rusko, které vždy mobilisovalo pomalu a kterému proto výtečně se hodí překážka, již musí nepřítel zdati, než se s ním dostane do styku.

Z těchto důvodů se stalo Československo branou, již se vchází do války světové, a první hranicí, kterou je světová demokracie odhodlána hájit zbraní. Francie a Anglie uznaly, že snáze by jim bylo vésti válku s československým hromosvodem, jehož úkolem jest zachytit část prvních blesků, než bez něho. Něco z tohoto vývoje bylo překvapením pro Německo, které dlouho věřilo, že se mu podaří okolní svět nějak roz-

dělit na několik nesouvislých pásem, v nichž z jednoho do druhého nedolehne pokřik. Objevila se souvislost tam, kde se nečekala. Na toto poznání bylo nutno nějak reagovati. Zdá se, že vedení věci vzal v té chvíli sám Hitler do vlastních rukou, odsunuje poněkud do pozadí oficiální diplomacii Ribbentropovu.

Od 21. května nemluvil německý kancléř veřejně, což může býti pozoruhodným znamením toho, že ve chvíli, kdy rozvažuje, nechce se vázati žádným promluveným slovem. Není pochyby o tom, že se uchýlil na poradu k onomu svému vnitřnímu hlasu, jemuž důvěruje, a jehož jiné jméno jest smysl pro situaci. Tento vnitřní hlas ho kdysi pohnul, aby proti námitkám odborníků obsadil Porýní a Rakousko. Později ho týž hlas či smysl pohnul, aby přes nepochybné naléhání radikálních straníků nevyvozoval žádné další důsledky z 21. května. Toho dne poznal jeho instinkt, že se dotknul hranic tragedie.

Nechci dovozovati — poněvadž bych se stal předmětem posměchu — že německý vůdce je pacifista a že se chce vyhnouti válce. Naopak, toho dne, kdy jeho vlastní výpočty mu ukáží, že by se do dějin světa a své země mohl zapsati vyhranou válkou, polovina Evropy přes noc bude nucena — přidělat si na obličej rypáky plynových masek. Ale je natolik lidský, že se štítí války, kterou by mohl prohrát. Udělá-li roku 1938, kdy jeho přípravy nejsou skončeny, mírové rozhodnutí, neznamená to věru vůbec nic pro budoucnost, a kdyby existovala nějaká kosmická pojišťovna, nebyla by o nic ochotnější přijmouti tento starý svět mezi své klienty jen proto, že také ještě tento rok by dopadl klidně. Vše, o čem můžeme nyní uvažovat, vztahuje se tedy jen na rok 1938, kdy vojenská síla Německa není ještě dobudována a kdy ani mezinárodní konstelace není příznivá útočným plánům. Můžeme totiž humanitu německého vůdce rozšířiti ještě na tu okolnost, že se nepochybně vůbec štítí války světové, ve které nikdy není možno určití výsledek spolehlivě předem.

Se zásobou těchto faktů, které známe nebo aspoň se domníváme znát, vraťme se k začátku července, k té chvíli tedy, kdy německý kancléř se rozhodoval poslat svého důvěrníka s nějakým vzkazem do Londýna. Československá otázka byla tehdy hlavním tématem. Mezinárodní korespondenti, kteří se právě vrátili ze Španělska, z Habeše, z Číny, slétli se do Prahy jako hejno much, očekávající zde explozivní sensaci, která ještě předčí ty, na nichž pracovali dříve. Bylo také co očekávat: věřilo se jednak, že Německo touží vzíti co nejdříve odvetu za 21. květen, jednak se blížila chvíle, kdy národnostní statut vyjde ze stadia zákulisních porad, bude předložen veřejnosti, a kdy rázem se odhalí všechny nesmiřitelné rozpory. Čekalo se, že obě strany si navzájem vmetnou do tváří svá ne, a že se vytvoří situace, ze které nebude jiného východiska než násilí. Evropsští státníci pozorovali s rekordním počtem vrásek na čele blížiti se den, kdy československá vláda má definitivně oznámiti, jak si představuje řešení národnostní otázky; sledovali, jak historie krok za krokem je osudně zatahuje do slepé uličky. Nervosita byla nejvýznačnejším tónem všech politických projevů té doby.

Ku podivu — dusné toto ovzduší náhle se vyčistilo, aspoň na čtrnáct dní, a v druhé polovině července západní státníci dokonce se domnívali, že mohou mluvit optimisticky. Žádný z posledních červenco-

vých dnů se nestal historickým datem, není-li třeba pokládat za historické datum vyslání lorda Runci-mana do Prahy. Jak se to mohlo státi? Jisto jest, že se to nemohlo státi bez přičinění, přesněji řečeno, bez přičinění německého. Nejpřesněji řečeno, bez přičinění Hitlerova.

Jak to však, že právě tento muž mávl strachujícímu se světu na chvíli palmíčkou míru před očima? Nemusíme pochybovat, že k tomu měl čistě německé, nejněmečtější důvody. Zachoval se, jako vždy, tak, jak to pokládá pro německé zájmy za nejúčelnější. Musíme vycházeti od toho, co se domníváme dosti bezpečně věděti: od jeho nechuti pustiti se v této době a za těchto okolností do války, která by se mohla rozšířiti ve válku světovou. Musíme předpokládati, že ani on nepozoroval lhostejně blížiti se datum, kdy československá vláda měla oznámiti světu zásady národnostního statutu. Také on sledoval, jak se vývoj šine do slepé uličky, a ani jeho pocity nebyly příjemné. Kdyby si přál rozpoutati již tohoto roku válku, nemusil by se mrzeti, nýbrž by mohl uvítati příležitost. Poněvadž však, jak se domníváme, jest aspoň dočasným a utilitaristickým přivržencem míru, nepocítil žádné potěšení z příležitosti v době nevhodné. Pan Goebbels to nedávno celkem jasně řekl za něho: povedeme válku až sami budeme chtít.

Jestliže tedy Německo povede válku teprve tehdy, až samo bude chtít, a zatím nechce, jak se má zachovati, až československá vláda předloží statut, který ovšem žádná nacistická duše nebude pokládat za dostatečný? Zdálo se, že Německu hrozí aspoň stín blamáže. Po dlouhé bojovné kampani proti Československu, po vypěstování mystické důvěry sudetských Němců v Hitlera, po bezpříkladném světovém napětí — po tom všem má Německo s rukama v klíně vyslechnouti, co československá vláda hodlá učiniti? Má nechat vzniknout v myslí sudetských Němců dojem, že je opustil ten, kdo slibovo vyvésti je do země zaslíbené? To by Hitler nepochybně považoval za nesnesitelné. Německá propaganda tak vystupňovala svou činnost, že svět po předložení statutu neočekával již nic jiného než válku. Jestliže válka přesto nepřijde, nebude se mluvit o Německu trochu pohrdavě? Nebude se myslit, že Německo se přiznalo k slabosti? Také to by Hitler považoval za nesnesitelné. Nechtít vésti válku a nechtít při tom vypadat blamovaně — to byly dva břehy, mezi nimiž nějak musil se provinout proud německého jednání.

Tu jest vyslán kapitán Wiedemann se vzkazy do Londýna. Provozuje se tak tajná diplomacie, jako už dávno ne. Dlouho nikdo neví, co si má myslit. Události jsou ponořeny do nejasna, do polosvitu. Jisto jest jen to, že Wiedemann něco řekl a britští státníci něco odpověděli. Poněvadž je mezi nimi Chamberlain, lze usuzovati s bezpečností, že se oběma rukama chopil každé mírové možnosti, která snad byla nabízena, a že každou narážku na mír ochotně pěstoval. Poněvadž pak Anglie jest pevně spojena s Francií, která má dosti pevně vyhraněné názory o ceně Československa pro mír i pro válku, lze dále předpokládat, že britští státníci nešli za jistou mez a nechtěli zachraňovat mír takovým způsobem, který znamenal rozklad Československa. Konečně se zdá pravděpodobno, že Hitlerovo poselství mělo jistý kompromisní ráz. Kdyby toho nebylo, nemělo by smyslu posílat posla do Londýna.

Potom však počínají se objevovati jisté příznaky, které se zdají trochu ukazovati na charakter rozmluvy: západní státníci, jak jsme připomněli, začínají mluvit o situaci důvěřivěji, a žasnoucí Československo, které dlouho slyšelo, že statut je třeba předložit co nejdříve, a od kterého se skoro žádalo, aby proměnu státního řádu provedlo za týden, se dovídá, že není třeba spěchat, že ukvapenost by mohla škodit, a že přijde anglický lord, aby si vše na místě prohlédl. Také sudetoněmecká strana, která nejčastěji funguje jako telefonní drát z Berlína do Prahy, dává pojednou najevo, že na statut nespěchá.

To je tedy to intermezzo, to je východisko, to je Hitlerův plán na několikaměsíční mír: aby Německo nemusilo jednat, aby ze statutu nevzniklo pohoršení, odsune se. Snad je tento poměrný ústup zabalen do nějakého obsáhlejšího a ovšem jen také zatímního mírového plánu, snad Wiedemann mluvil v Londýně ještě o jiných věcech než jen o Československu — to zatím nevíme. Tušíme jen, že německý kancléř hledal způsob, jak se vyhnouti konečným a osudným rozhodnutím v této době.

Kladnou stránkou této situace jest ta okolnost, že Německo patrně pozměnilo svůj názor na to, může-li být dovoleno Anglii hrát roli prostředníka v československé otázce. Dosud Německo prohlašovalo něco takového za vyloučeno, chtějíc si zachovat výhodnou situaci, kdy jako mnohem silnější stojí proti osamocenému slabšímu. Poněvadž dříve nikdo nikdy nic neslyšel o posláni nějakého Angličana do Československa, poněvadž přes to ihned po Wiedemannově návštěvě se tato neslychaná věc ihned uskutečnila, a poněvadž Německo k tomu mlčelo, lze usuzovati s poměrnou jistotou, že cesta Runcimanova se neděje bez Hitlerova souhlasu. Snad k ní došlo dokonce na jeho podnět. S onou distinguovanou nepravdomluvností, jež je v diplomacii obvyklá, se ovšem prohlašuje, že lord Runciman nemá žádného oficiálního posláni. Ale řekli jsme již, že právě nyní se provozuje nejtajnější diplomacie, a není pravděpodobno, že by zúčastnění státníci chtěli říci veřejnosti hned veškerou pravdu. Musíme se spolehnouti na vlastní úsudek: za takových okolností žádná soukromá osobnost ze státu do státu nejezdí. (Dokončení.)

F. Peroutka.

skytnout svým menšinám každý evropský stát. Kromě toho měla by také stanoviti práva pro menšiny, které by měly dostat víc z toho důvodu, že jsou početně a kulturně významnější.

Protože by se této konferenci zúčastnilo také Německo, mohla by konference prozkoumat poměry všech německých menšin na světě — a hlavně v Evropě. Svět by se pak dověděl z autentického pramene, jak se daří jednotlivým německým menšinám. Domnívám se, že by bylo zajímavé, kdyby svět poznal, jaká práva mají Němci na příklad z jižním Tyrolsku, kde ani na náhrobkách nespějí být jména německy napsaná. Bylo by snad také dobře zjistit, v jakých poměrech žije německá menšina v Horním Slezsku, které patří — jak známo — k Polsku. Svět by poznal, že násilný útlak německých národních skupin v Itálii a v Polsku nestál německým novinám ani za to, aby se o něm alespoň stručně zmínilo. Světová veřejnost by se dověděla, že vládě Třetí říše nejde vůbec o spravedlivé zacházení s Němci, nýbrž o zájmy a tlak, které mohou jednotlivé německé národní skupiny vykonávat — samozřejmě ve smyslu mocenské politiky německé říše.

Tato světová konference musela by se ovšem zabývat i situací menšin v Německu. Víte zajisté, že tam žije polská, česká a — židovská menšina. Těmto menšinám měla by být také dopřána minimální lidská práva konferencí stanovená.

Jsem toho mínění, že k minimálním právům patří především ta, která zaručují holý lidský život a osobní svobodu. Žádný příslušník menšiny neměl by být vysazen nebezpečí, že může být odvečen bez soudního rozsudku, zavřen do koncentračního tábora, týrán a zavražděn. Minimální statut měl by znemožnit, aby stát prostě zkonfiskoval jmění kteréhokoliv příslušníka menšiny a vyhnal ho pak z vlasti jako žebráka. Konference by musela stanovit, že není dovoleno vydávat výzvy k fyzickému vyhubení menšin. Takovému zacházení nespějí by být vysazen žádný Němec v Brasílii ani v jižním Tyrolsku — samozřejmě také žádný Žid v Německu nebo Jižoslovan v Itálii.

Tak skromně si představuji, mylord, minimální práva menšin, má-li se vůbec jednat o dalších právech až k autonomii. Domnívám se, že je to naprosto spravedlivé přání, které by nemohla odmítnout žádná země, nechťela-li by se sama usvědčit z nespravedlnosti a krivd. Nevidím tedy žádný stát — vyjímaje jediný, jehož jméno jistě uvidíte — který by odmítl účast na takové konferenci. Ale i ten jediný musel by si odmítnutí rozmyslet. Kdyby odmítl, pak by svět věděl, že tomuto státu nejde o spravedlnost, nýbrž o to, aby zůstal věrný své barbarské povaze.

Mylord! Dovolil jsem si říci hned na začátku, že se tímto návrhem nebudete asi důkladněji zabývat. Okolnost, že lidé používají pro dosažení svých cílů nevhodných prostředků, patří k mnoha záhadám na světě. Lidé mají obyčejně odpor vůči takovým cestám, kterými je třeba jíti statečně, rozumně a odvážně.

Jsem přesvědčen, že cesta, kterou navrhuji, je schůdná a že by vedla k cíli, po němž všichni toužíme: k míru! Záleží ovšem na tom, aby mocnosti chtěly jít touto cestou.

Přijměte, prosím, výraz mé dokonalé úcty. J. E.

Beckova „Třetí Evropa“

Cesty státníků a diplomatů, k nimž zejména v poslední době často dochází, neobejdou se bez komentářů. A mnohdy hraje při tom reportéřská fantazie větší úlohu než střízlivé hodnocení skutečností — zvláště když není publikováno žádné oficiální komuniké. V tomto ohledu zejména nedávné cestování polského zahraničního ministra Becka po státech baltických a severovýchodních — jež ostatně brzy bude mít pokračování — těšilo se v kruzích politických a žurnalistických velkému zájmu. V spleti novinářských zpráv převládaly dvě verze.

Podle první, jež se uplatňovala zejména při počátku Beckova cestování, bylo prý cílem polského zahraničního ministra vytvořiti pod vedením Polska jakýsi „blok neutrální“, „mírový vítěz států“ či „neutrální pásmo“, zahrnující státy skandinávské, baltické, Finsko, Polsko a Rumunsko. Vytvořen by tak byl souvislý územní pás, rozprostírající se od Baltického, případně i Severního ledového moře až po moře Černé a oddělující Sovětský svaz od ostatní Evropy a především od Německa. Tím by vznikla mezi Sověty a Třetí říší, mezi komunismem a nacismem, bezpečnostní přehrada, jež by oba protichůdné směry izolovala a snížila podstatně nebezpečí války.

Podle druhé verze, jež byla dána do oběhu se strany polské, nejedná se vůbec o vybudování nějakého „bloku“,

poznámky

Utopie

(Návrh lordu Runcimanovi)

Mylord,

je mi opravdu těžko, mám-li Vám adresovati tyto řádky, ačkoli vím, že nic nepomohou. Máte jistě tisíc důvodů, abyste se nezabýval bližší návrhem, který Vám podávám. A přece je snad tento návrh jedinou možností, aby si Evropa zachovala mír aspoň pro nejbližší dobu. Kdo by byl tak odvážný a neskromný, aby počítal s desítiletou lhůtou?

Odvážují-li se přece podati Vám tento návrh, činím tak jen proto, abych splnil morální povinnost vůči svému svědomí. Nechci vás unavovat a snažím se být stručný. Můj návrh zní takto: Dejte, prosím, podnět k tomu, aby vláda Jeho Veličenstva Jiřího VI. svolala spolu s vládou Francie a Spojených států světovou konferenci o úpravě menšinových otázek. Na této konferenci měly by se prozkoumat skutečné poměry všech evropských menšin a úprava by měla být ovšem společná. Úkolem konference bylo by především, aby vypracovala minimální statut, který by byl ratifikován všemi zúčastněnými vládami a stanovil by práva, jež má po-

„pásma“ nebo „osy“. Polsko naopak se staví proti každé „blokové“ politice, neboť nechce býti tímto způsobem zavlečeno do sporů, jež se ho nedotýkají. Chce ve zmíněné zeměpisné oblasti toliko vytvořiti ovzduší přátelství a důvěry, posíliti stabilitu ve sféře svých zájmů a docílit, aby „polská národní politika nebyla závislá na záchvých a výkyvech různých systémů mezinárodní spolupráce“. Chce zajistiti v baltickém prostoru rovnováhu sil a udržeti přísnou neutralitu jak vůči Rusku, tak i Německu.

Pravda a skutečnost budou — jak tomu obvykle bývá — asi tak uprostřed. Polsko nemá patrně v úmyslu organizovati v pravém slova smyslu nějaký blok států či regionální dohodu, z nichž by mu vznikly nějaké nové závazky. Chce pouze — jak se zdá — koordinovati a usměrniti vnější politiku určité skupiny států a přizpůsobiti ji politice polské. Chtělo by tu vytvořiti jakýsi systém politických satelitů, pohybujiících se jen pod jeho vlivem a zesilujících mezinárodní význam Polska, aniž by toto se za to musilo dále nějak zavazovati. Tím by byla do jisté míry uspokojena i dávná polská touha přiřaditi se k vůdčím mocnostem evropským (jako se již dříve projevovala na př. při polské snaze dosíci stálého místa v Radě Společnosti národů, při jeho odporu proti t. zv. Direktoriu čtyř a jinde).

Pro tuto novou regionální konstelaci vynalezen byl též již nový název: Třetí Evropa. Přinesl jej nedávno vládní „Express Poranny“ jehož článek byl komentován též tiskem Třetí říše. Podle tohoto polského listu vyvíjí se prý mezi Ledovým mořem a mořem Černým pod vedením Polska vedle Evropy totalistické a Evropy demokratické ještě nová Třetí Evropa, jejíž státy jsou navzájem vázány stejnorodostí politických zájmů a společenstvím hrožících nebezpečností. Není myšlena ani jako „blok států“, ani ve formě nějaké „osy“, nýbrž je určena jen k tomu, aby se držela stranou všech konfliktů rozmanitých těch bloků a os a společně pracovala k zajištění míru. Tvoří ji kromě Polska státy baltické, skandinávské, Finsko a všechny země jihoevropské od Dunaje až po Turecko — s výjimkou Československa, jež sleduje prý „jiné politické cíle“.

„Express Poranny“ vytyčuje též deset hlavních zásad zahraniční politiky, kterou má tato Beckova Třetí Evropa sledovati. Jsou to: 1. Plná nezávislost zahraniční politiky. 2. Vybudování vlastních sil jakožto záruka bezpečnosti. 3. Odklon ode všech bloků, jejichž tvoření skrývá v sobě nebezpečí války. 4. Odmítnutí každé nereálné koncepce kolektivní bezpečnosti; účastenství na válce jen při napadení nebo má-li se pomoci spojenci. 5. Odmítnutí každého donucení k přijetí sankcí a každého průchodu cizích vojsk vlastním územím. 6. Vyplnění ideologických sympatií ze zahraniční politiky, neboť fašistická či demokratická ústava druhého nesmí býti překážkou klidného soužití. 7. Nevměšování do vnitřních záležitostí druhého státu. 8. Dobré vztahy k sousedům jakožto základna reální mírové politiky. 9. Plná rovnost všech států a uznání zásady, že o žádném státu nelze činiti usnesení bez jeho spoluúčasti. 10. Zamítnutí každé nadvlády nějaké mocnosti neb jejich skupiny.

Jak patrně, nebyly tyto zásady — s našeho hlediska posuzovány — samy o sobě nijak špatné. Jediné zdůraznění v nich princip fakultativnosti sankcí a zásadní nepřipouštění průchodu cizích vojsk (ani tedy při výkonu kolektivní akce v rámci Společnosti národů) nemůžeme samozřejmě schvalovati, zvláště když by do oné „Třetí Evropy“ mělo býti pojato i Rumunsko. Dlužno však stále míti na mysli, že praktické provádění tak abstraktně a široce vytyčených zásad je velice mnohoznačné, zejména kdž ony zásady samy jsou v některých bodech navzájem protichůdné (na př. odmítnutí „bloků“ a pomáhání spojencům).

Jaké jsou vyhlídky na praktické uplatnění této Beckovy „Třetí Evropy“?

Zdá se, že neaprávně. Pan ministr Beck byl sice všude velmi zdvořile přivítán, na jeho počest uspořádána řada banketů. Politické projevy a přípitky, k nimž došlo, vyznačovaly se tím, že každý ze zúčastněných vlastně mluvil o něčem jiném... pokud to vůbec mlhavá všeobecnost připouštěla. Mír, mezinárodní spolupráce, neutralita, regionální konstelace — a řada jiných shodných i protichůdných pojmů byla tu zamotána v jediné klubko. Jelikož pak právě v Rumunsku, jež je nepostradatelným článkem tohoto Beckova „pásma neutralů“, byly polské snahy (které by vlastně musily vésti k vystoupení Rumunsko z Malé a Balkánské dohody) odmítnuty, zdá se, že „Beckův plán“ se ocíl na písčíně.

A bylo by jistě účelnější, kdyby polský ministr zahraničí totéž úsilí, jež nyní upíná k neurčité iluzi své „Třetí Evropy“,

vynaložil na vytvoření přátelštějšího vztahu a sblížení s Československem — jak mu to přemnozí jeho krajané rádi. Lépe by tím posloužil míru, o jehož zachování se mu podle jeho vlastních slov jedná.

Etab.

Nová krise SdP?

Pomalu vyrůstá nová krise sudetoněmecké strany K. Henleina. Zčásti navazuje na staré rozpory v SdP, které se projevovaly odporem proti dru Brandovi a Kamaradschaftsbundu, nespokojeností bývalých německých národních socialistů, kteří v nové straně byli odstrčeni, a nespokojeností dělnictva s nesociální politikou SdP. Tato krise, v níž podstatně byla oslabena vůdcovská autorita K. Henleina, byla spláchnuta na čas spádem událostí kolem Anšlusu a likvidací dvou aktivistických stran. Oposiční „Aufbruch“ likvidoval, a zdálo se, že všechny rozpory v SdP patří minulosti. Oposičníci spospichali, aby byli vzati na milost.

Jaké jsou kořeny nové krise SdP, která se tiše hlásí? Již při obecních volbách poznali aktivisté, že byli do SdP přijati velmi chladně. Až na nepatrné výjimky jim nebyly svěřeny žádné funkce na radnicích, ačkoli měli mezi sebou mnoho zkušených lidí. A v SdP jim bylo dáváno najevo že přišli za pět minut dvanáct, že se jim mnoho nevěří. Trochu pravdy na tom bylo. V sekretariátech Bundu der Landwirte i německých křesťanských sociálů se hromadily celé stohy dopisů, naléhavě žádajících, aby strany nebyly likvidovány. Ale bylo již pozdě. Hacker a Hilgenreiner byli již v SdP. Bývalí aktivisté v SdP tvoří jeden, byť slabší, tichý a méně početný prvek nespokojenosti.

Největší počet nespokojených zrodil se v SdP po 21. květnu. Flüsterpropaganda, která jim říkala: přijde den... naznačovala, že tento den dopadne klidně jako procházka. Okupace Rakouska mnohé utvrdila v tom, že to bude opravdu pouhá procházka. Ale přišel 21. květen, a ten jasně ukázal, že by to nebyla procházka. Němci poznali, že kdyby došlo k válce, byla by to válka, která z největší části by se odehrávala v krajích, pro které Konrád Henlein požaduje autonomii. Po prvé velmi jasně jim přišlo na mysl slovo: válka. Válka světová. Válka, která — u nás — by se bojovala hlavně na německé půdě.

Tak poznali mnozí příslušníci SdP, že politika SdP může vésti ke katastrofě, k válce, k opaku toho, co SdP slibovala. Co slibovala? Každý si mohl napsati, co si přeje, a SdP mu to slíbila. Slibovala, že pomůže dělníkům, zemědělcům, živnostníkům; ti nyní obracejí v rukou sliby SdP a vidí, že politika SdP může jednou vésti k válce.

Není náhodou, že SdP v poslední době zrušila stavovskou organizaci, která měla být jedním z jejích pilířů. Udělala totiž s ní špatnou zkušenost. Jakmile počala tvořit stavovské organizace dělnické, dávala tak možnost dělníkům posuzovat, jak se o ně SdP stará. Také zemědělci v SdP měli možnost posuzovat, co pro ně znamenal Bund der Landwirte a co pro ně udělali diletanští ze SdP, kteří se nezmohli na víc než na proklamaci Nährstandu. V sociální politice, v mzdových otázkách stála SdP na straně německých podnikatelů. Proto ji podnikatelé v počátcích tak silně nejen mravně, ale i hmotně podporovali. Dělníci dostali — někde — 1. května dvacet Kč. Někdy přijde do vyzdobené továrny poslanec SdP, který k nim promluví. To je vše, co SdP pro ně udělala. Ale slibovala jim, že bude hájit německé pracovní místo. To znělo slibně. Ale agitace SdP a zejména bojkot SdP způsobily, že mnohé německé podniky musí omezovat výrobu. Zemědělcům nepomohla SdP jinak, než že vydala prohlášení, aby lidé z měst šli pomoci venkovským lidem při sklizni. Nepřišel téměř nikdo.

Také v hlavním štábu SdP je dosti lidí, kteří mají pochybnosti o taktice a cílech SdP. Uvažují: je dnes možno přijmouti mnohé ústupky z české strany. Jsou slušné a podstatné. Anebo: je možné vše stále odmítat, stavět požadavky stále větší a větší a tak přirostřovat situaci, až...? A po tom slovíčku a až už je slovíčko válka. Světová válka. Byly v SdP vzrušené debaty, je-li SdP sudetoněmeckou stranou, či je-li jen frakcí DNSAP. Není to jen hádka o slovíčka. Byly to dlouhé debaty o tom, má-li SdP dělat politiku u nás, či v Berlíně a z Berlína. Slova diletantství a katastrofální politika se velmi často vracela v těchto vzrušených debatách.

Vojna nebo mír? To je tak jasná otázka, že buší do hlav i mnohým henleinovcům. Máme býti kolečkem v politice, která by vedla k válce? Ale lidé v SdP se bojí o míru. Počítají: je možné, že nastane klid. Co pak bude s námi? Vhodnou dobu jsme promeškali a — aktivisté se již pomalu chystají. Tito lidé posuzují vše s hlediska agitace. Ale agitovat pro něco, co může vésti k válce? To není populární od té doby, co byla vyvrácena legenda, že by to byla jen procházka.

Stačí několik měsíců klidu, a ukáže se, zda je opodstatněné tvrzení, že v SdP se připravuje krize, která by se vzdula až k stupňům Führera. Už to není ten prostý muž z lidu, který k nim mluvil roku 1933. Už je to politik, vedle něhož se vyslovuje nehezké slovíčko: válka. Henlein: v á l k a! Tato kombinace nezískává popularitu, když vlastní okolí Henleinovo podporuje jeho popularitu. V. G.

Gardy a štáby

Nejdřív se o ně pokusila ovšem Henleinova strana, organizující skupiny FS., které byly hned v zárodku přesnou kopii říšských SS. Když zpráva o jejich existenci vzbudila velký rozruch, četli jsme sice uklidňující úřední prohlášení, ale pak nastalo podivné ticho. Nyní jsme se z „Zeitu“ dověděli, že Henleinova strana zavádí důstojnické distinkce jako označení stranické hodnosti a neprozrazujeme žádné tajemství, mluvíme-li o všelijakých polovojenských cvičeních henleinovské mládeže. Kdo dovede číst, může se i dnes přesvědčit, že v Henleinově straně vydává různé rozkazy „štáb“, což je už samo sebou výraz z vojenského názvosloví. Zdá se také, že totalitní horečka je nakažlivá, protože i lidová strana zakládá „Hlinkovy gardy“. Vzpomínáme si, že právě lidová strana má již v tomto ohledu určitě tradice — a republika určitě zkušenosti. Měli jsme už co dělat s „rodobranou“, jejímž duchovním otcem byl Vojtěch Tuka. Henleinova strana je patrně přesvědčena, že rozvoj německého národního života a kultury není myslitelný bez uniformovaných, seřazených a poslušných oddílů, které považuje za elitu národa a připravuje k „úderu“. Hlinkova strana se zas zřejmě domnívá, že gardy jsou nezbytnou složkou hnutí, jehož heslem je Bůh a národ, který nikdy neměl mnoho smyslu pro takové projevy nacionálního uvědomění. Mezi oběma zjevy je alespoň určitá časová souvislost, protože obě výzvy pro tvoření zvláštních uniformovaných oddílů vyšly asi před dvěma měsíci. Víme-li, jaký duch obchází v obou stranách, je snad souvislost ještě větší a názornější.

Neřadili bychom žádnému odpovědnému člověku, aby tyto skutečnosti považoval za malicherné a mávl nad nimi rukou. Utvořili se v některém městě na Slovensku oddíl „Hlinkovy gardy“ — není to sice ještě žádná hrůza a vystoupí-li někde na scénu skupina henleinovských akademiků, argumentujících pěstmi a zabijáky, není to ještě žádné neštěstí. Jenže: podobné zjevy mají už v povaze, že se nikdy nedá vědět, jak se vyvinou a jaké budou mít následky. Jejich psychologický účinek převažuje mnohonásobně početnou a fyzickou silou, kterou vyjadřují. Šíří se kolem nich pocit nejistoty a vášnivého napětí, které se vybíjí excesy. Jsou ve svém životě jenom tehdy, mohou-li se ukázat individuálním terorem, který zastrahuje. Příklad máme po ruce: na poslední velký projev německých sociálních demokratů v Žatci neposlala Henleinova strana žádného poslance, který by byl diskutoval s německými soukmenovci, ačkoli by mu jistě dali možnost klidně promluvit. Zato však napadla henleinovská mládež účastníky schůze, když se v hloučcích ubírali domů. Je to jednak „hrdinštější“ a jednak účinnější. Na podobné mravy zvyká si stále častěji také Hlinkova strana, která se již naučila mluvit vyhrůžným tónem. Za takovými akcemi je vždycky jádro uniformované „elity“, která je tím dokonalejší, čím menší je její politický rozhled a čím tupější je úder. Jednou zasáhne tu, po druhé tam, až pak dopadá hromadně. Tady jde vskutku o zjev, který je třeba zvládnout v zárodku. Pokud víme, platí v této věci dosti jasně předpisy. K. Synek.

Jak to dělají Angličané

Bude se ještě mnoho psátí o smyslu posláni lorda Runcimana. Prozatím je dobře spokojiti se tím, že velmi zblízka vidíme, jak to dělají Angličané. Prostě: pověřili jednotlivce, aby otázku studoval na místě, sebral materiál, řekl, co o věci soudí a podle toho navrhnul řešení otázky.

Dovedlo by naše Národní shromáždění při některé věci, v níž se nemůže dohodnout, říci: pověříme jednoho muže, aby věc prostudoval a přišel s konkrétním návrhem? Je to velmi nepravděpodobné. Pravděpodobnější by byla volba komise, kde by politické strany byly zastoupeny přesně podle politického klíče; je možné, že některé strany by velmi těžko hledaly svého zástupce do takové komise; ale jistě by ho tam poslaly, aby „zastupoval naši stranu“.

Při poradách o ústavě republiky se projevovala snaha, abychom snad prezidentovi nedali příliš mnoho práv, abychom neměli příliš „silného presidenta“. — A v politických stranách je viditelná snaha, aby ten či onen snad n e p ř e r o s t l

druhým přes hlavu, aby nejednal příliš samostatně, aby neměl příliš vyhraněných názorů atd.

Často si stěžujeme, kolik dobrých myšlenek bylo utopeno v záplavě anket a komisí. Naše stranická a politická mašinerie je proto tak těžkopádná, že každý musí chodit od Petra k Pavlu. Je to tak: v našich politických stranách je u nás strach z osobností. Je přirozené, že průměr a podprůměr se nerad smíruje s osobností. A nemůže-li ji překonat svou kvalitou, snaží se aspoň, aby jí házel klacky pod nohy.

Anglie posláním lorda Runcimana projevila zájem na Československu. Ale ukázala také, jak postupuje země, která má svoji demokratickou tradici a právě proto snad věří osobnosti víc než jinde. V. Gutwirth.

Katechismus

V basilejské „National-Zeitung“ ze dne 28. července 1938, č. 345 str. 2, je tento výňatek z katechismu pro rakouskou Hitlerovu mládež:

Otázka 24: „Jak zemřel Kristus?“

Odpověď: „S nářkem na kříži.“ (Jammernd am Kreuz.)

Otázka: „Jak zemřel Planetta?“

Odpověď: „S výkřikem: Heil Hitler! Es lebe Deutschland!“

—um.

Velké následky malých chyb

Z novinářského slovníku v posledních měsících se ztratilo slůvko germanofil; tak totiž byli nazýváni před lety ti, kteří usilovali o řešení česko-německého poměru a dovedli otevřeně říci, když se na české straně stala nějaká chyba. Dnes půjdeme v úpravě národnostních otázek daleko. A přece se nemluví o germanofilech; berou se skutečnosti tak, jak jsou.

K změně myšlení našich Němců došlo v první řadě pod tlakem nacismu z Třetí říše. Působil tu hodně strach z lidí, kteří mluvili o tom, že přijde den a hrozivou odvetou všem, kteří nevstoupí do německé národní pospolitosti. Anšlus dokončil tento ořev v myšlení našich Němců. Jenom z menší části tu působily vady naší menšinové politiky. Dráždila česká tabulka v autobuse, který jel v německém kraji. Rozněcoval český listonoš, který se nemohl dobře domluvit německy s německým obyvatelstvem. Dělal zlou krev nápisy „hostinec“ na Gasthausu, jehož majitel sotva lámal češtinu. Dobrou zbraní v rukou agitátorů německého nacionalismu byly některé české menšinové školy. Tyto podrobnosti (srovnání s celkem) v německých místech a vesničkách silně působily, protože se zarývaly do denního života jednotlivců, kteří je stále měli před očima. Sudetoněmecká strana kus své agitace založila na ukazování těchto maličkostí. Naše menšinová politika byla — zejména posuzujeme-li postavení menšin jinde — liberální. Ale zaskřípalo to často v administrativě. 18. února mohlo mít daleko větší výsledek, kdyby jeho duch byl proniknul celou administrativou.

Stojíme před novou úpravou národnostních poměrů, ale je dobře si uvědomit, že zase psychologicky nejvíce tu budou působiti maličkosti. Jejich odstraňování je dnes velmi obtížné, protože sudetoněmecká strana nemá zájem na zmenšování třecích ploch, ale snaží se prohloubiti rozpory. Půjde však o to, bedlivě kontrolovati drobnou praxi v administrativě tam, kde zasahuje na pole národnostní politiky. Bude dobře odstraňovati maličké příčiny velkých nespokojeností. V. G.

Cestování za mřížemi devisových předpisů

Mezi podivnostmi tohoto století bude jednou historie zahrnovat devisová omezení. Bude to pak milý pohled okénkem do dějin, až se naši potomci budou kochat technickou vyspělostí našeho století, všim tím t. zv. „zkracováním vzdáleností“ a tím, jak jsme si k cestovním a celním prohlídkám pořídili další potěšení, sloužící k tomu, abychom se na této planetě hodně dobře navzájem znali.

Stále se volá po zdokonalení jazykových znalostí našeho obyvatelstva. Víme příliš dobře, jak je to se znalostí francouzštiny, které se sice učí kde kdo, ale neumí se francouzsky dohovřít mnoho z těch u kterých se to jinak předpokládá. O angličtině už ani nemluvíme... jako by tento svět pokroku, vysokého životního standardu a politické vyspělosti ani neexistoval... Jiné řeči jsou u nás téměř neznámý. A ovšem — bez cestování se ani neprobudí zájem, ani nenastane zdokonalení v řeči.

Mladí intelektuálové nám z dopuštění Národní banky vyrůstají už pěknou řádku let s klapkami na očích. Jak máme budovat lepší Československo — jen podle knih a časopisů a

podle obrázků? Jaký cíl se tím sleduje, když mladá generace nesmí poznat pokročilejší státy? Je sice pravda, že ani devisové předpisy nepodvázaly cestování docela. Ale je snad správné vychovávat lidi k všelijakým chytristikám a podvádění, aby mohl student trampovat o 14 dnů déle za hranicemi? Je vůbec žádoucí, aby cestující Čechoslováci se reprezentovali buď jen jako lordi se sešity hotelových bonů nebo zase jako trampové, kteří žijí o suchém chlebě a bramborách s margarinem po celé prázdniny jenom proto, aby trochu rozšířili svůj světový názor? Proč u nás nemůžeme cestovat střední třída intelektuálů, kteří na sebe neupozorňují ani žebráckým životem, ani nejedou nechat za hranicemi za dva týdny tři tisícovky?

V rozpočtové debatě N. S. kdysi na podzim se sen. Plamínková zvláště přimlouvala za to, aby se víc podporovala ona nevtíravá a levná propagační činnost, kterou by dělali naši intelektuálové na svých studijních cestách v cizině. V době tak důležité, jako je dnešní, je velmi neprozřetelné, když se znemožňuje duševním pracovníkům navazování nových přátelství za hranicemi. Kdo měl někdy příležitost žít v nějakém mezinárodním prostředí, ví, co to znamená. A ví, jak se dovedou osobní přátelé bít v tisku i v diskusích za stát, pro jehož ideály byli získáni malým, drobným neznámým člověkem. Není právě na tohle také už nejvyšší čas?

Jestliže od 1. května do 30. září minulého roku si vyžádal náš pasivní cestovní ruch 290 mil. Kč a aktivní cestovní ruch vynesl 394 mil. Kč, zbylo u nás 104 mil. Kč. Za leden až listopad min. roku dělá délka pobytu cizinců u nás 6,9 mil. dnů a délka pobytu Čechoslováků v cizině ani ne polovinu, jen 3 mil. dní. Podle osob bylo u nás 2 mil. cizinců, a jen 1,4 mil. Čechoslováků bylo v cizině. Na prvním místě v pasivním cestovním ruchu bylo Německo, pak Rakousko, pak Itálie. Nemyslíme, že tato čísla potřebují nějaké naší pochvaly. Bylo by v zájmu státu, kdyby zde nastaly vhodné změny, jak podle volby zemí, tak i podle délky pobytu a množství cestujících Čechoslováků. Konečně je mnoho Čechoslováků, kteří získají cizince k cestě do ČSR. Nemohli bychom aspoň takovým poskytnout když ne podporu, tedy aspoň umožnění cesty za jejich peníze podle jejich plánu a možností?

Devisové předpisy tedy volají po změně.

Jan Mašek

politika

Vilém Štefan:

Rozhovor s Angličanem o sebeurčení

Bruxelles, začátkem srpna.

Kéž by se navrátily časy, kdy člověk musel v zahraničí namáhavě shánět zprávy o Československu na zadních stranách bulvárních časopisů! Prozatím bijí tady v západní Evropě do očí hned se prvních stránek, hlasitě, rozčileně a s takovým zájmem pro detaily z Československa, jaký nejevili před rokem ani lidé v Praze. A dávno ještě, než partner pochopil, že náhodou těmto věcem skutečně trochu rozumím, ocitám se v důkladném rozhovoru o Československu. Situace, která se snad vzdáleně podobá pohádkovým zážitkům Harum al Rašidových — ale věřte mi, přátelé — je mnohem méně příjemná. Nám všem a celému kontinentu bylo lépe, dokud bylo Československo terra incognita. Ale to jen tak namátkou: chci totiž vyprávět o rozhovoru, který jsem tady v Bruselu vedl s jedním Angličanem.

Je spisovatel, spolupracovník jakési královské literárně-vědecké společnosti a studoval několik let politiku jako sekretář čelného konservativního poslance. Jeho světový názor odpovídá těmto podmínkám s největší přesností: tradiční pojmy, čistotně uskládně vedle sebe, jako v kolekci vzorků, neochvějná víra v rozřešitelnost jakéhokoli problému cestou vyjednávání, skoro laškovná nechápavost

vůči speciálním životním svízelným kontinentu. Belgičan — náš společný přítel, v jehož bytě jsme se seznámili — přinesl zprávu o odjezdu lorda Runcimana do Prahy a o jeho poslání. Kdyby byl Angličan býval členem tajné královské rady — kdyby tedy už dlouhé týdny byl o tom věděl — nemohl být méně překvapen. Nevěděl ovšem skoro nic. Je pouze — jako všichni Angličané tohoto vzdělání — už předem přesvědčen, že Anglie je Bohem vyvolena, aby přiváděla oheň a vodu rozumnými domluvami na společnou střední teplotu. Kdyby se snad při tom voda vypařila nebo kdyby oheň zhasl — inu, pak se zachovaly neanglicky, tedy mizerně. Ostatně podle názorů vzdělaného Angličana ani takový případ není ještě důvod k nějakému rozčilování a pravděpodobně se dá napravit.

Angličan: „Můj krajan se bude musit v Praze namáhat, aby viděl celý problém tak složitě, jako ho vidí ostatní.“

„Domníváte se tedy, že je ten problém jednodušší, než se účastníci domnívají?“

Angličan: „Ovšem. Kdyby se do něj nebylo zamíchalo Německo, mohl by Runciman opustit Prahu za dva dny a ještě by zažil příjemný a klidný večer.“

„Nehnuvejte se, ale to je asi taková pravda — a právě tak duchaplná — jakože by žádný člověk nebyl chudý, kdyby všichni lidé měli dost peněz. V předpokladech, které chybí, spočívá totiž celý problém!“

Angličan: „Snad ne tolik, jak si myslíte. Snad by všechno bylo snazší, kdyby lidé na kontinentě měli trochu méně sklonů k důslednosti. Proč by se na příklad v případě Československa nedalo jednat, jako by se Německo nebylo míchalo do věci?“

„Ponevadž není nikdy dobře dělati politiku podle receptu ‚jako by‘. Skutečnost existuje i tehdy, odhlížíme-li od ní. Pak vystupuje tím robustněji. Ostatně je to divný poit vykládat něco takovému Angličanu, tedy příslušníku nejrealističtějšího národa na světě.“

Angličan: „Považovat nás v tomto smyslu za realistické, je největší kontinentální předsudek. Naopak, odjakživa spočívalo tajemství našich úspěchů v tom, že jsme brali skutečnost na vědomí až tehdy, když už byla neškodná. Alespoň pro nás neškodná. Do té doby jsme se vždycky chovali, jako by se všechno dělo podle našeho přání. Základní these naší politiky odjakživa byla: All right! Logicky a důsledně myslícím obyvatelům kontinentu to snad někdy připadalo jako fikce učiněného blázná. Ale docílili jsme tím pěkných úspěchů. Už v době Napoleonově!“

„A vy se tedy domníváte, že by se měla otázka Československa projednávat, jako by se jednalo výlučně o neshodu mezi pražskou vládou a sudetoněmeckou stranou?“

Angličan: „Právě to mám na mysli. Že se cizí stát o tento konflikt zajímá, je sice pravda, ale jedna z těch nepříjemných pravd, které si anglická politika dovede odmyslet. Rád bych vám definoval rozdíl mezi logikou anglickou a logikou na pevnině: Vy a my jsme přesvědčeni, že otázka československá musí být rozřešena, má-li se zachovat mír. Společně se také domníváme, že nemůže být vyřešen, bude-li se Třetí říše do něj plést. Z těchto společných premis vyvozuje logika na pevnině následující důsledky: pravděpodobně tedy nelze mír zachránit. Anglická politika myslí právě naopak: nestarejme se tedy o to, že se Německo vměšuje!“

„A jak se to dělá — prakticky, myslím?“

Angličan: „To je nejjednodušší věc na světě! Přezkoumají se návrhy pražské vlády a požadavky sudetoněmecké strany. Korektní a nezaujatý muž zjistí velmi rychle, které z těchto požadavků může průměrný standard mezinárodní morálky a spravedlnosti zodpovědět. A tyto požadavky by bylo nutno splnit.“

„Načež ihned vznikne spor o otázku: co je to vlastně průměrný standard mezinárodní morálky a spravedlnosti. Zajisté neuniklo vaší pozornosti, že jsou v naší nešťastné době alespoň dva rozličné názory na tuto věc?“

Angličan: „Zase skutečnost, o kterou není dobře se

starat. Musíme pracovať tak, jako by byl jediný právní a mravní rád, jako v nejkrásnejším 19. století. Pak budeme mít pravděpodobně úspěch.“

„A když pokus ztroskotá?“

„Pak jsme měli smůlu. To se může ovšem vždycky stát. Pak musíme napravit škody, dokonce snad válkou. Ale při každé jiné politice by válka vypukla v každém případě.“

„Jsem ochoten pro tento rozhovor vaši základní these přijmout. Dobrá, přehledněme tedy prostě nepřijemnou skutečnost a uvažujeme o fiktivních vyhlídkách na kompromis. Mám dojem, že jste se už sám velmi vážně zabýval československým problémem. Co považujete za jádro zdravého kompromisu?“

Angličan: „Kdyby nebylo Třetí říše, nového německého imperialismu a výbojného tlaku na východ — zkrátka, kdyby nebylo nepřijemných skutečností — nikdo na světě by nemohl protestovat, aby se sudetským Němcům dostalo práva sebeurčení.“

„Dovolte, abych byl jiného mínění. I když abstrahuji od trapných skutečností, mám přesto spoustu námitek proti právu sebeurčení. Abych vyslovil nejdůležitější: co je to vlastně, toto právo sebeurčení?“

Angličan: „Domníval jsem se, že tady nemůže vzniknout nedorozumění. Pod právem sebeurčení rozumíme přirozené právo všech lidí vyjádřit se, jak, kým a v jakých státních hranicích chtějí, aby se jim vládlo. Je to zřetelně vyjádřeno?“

„Příliš málo a příliš zřetelně. Kteří lidé uvnitř státu mají právo hlasovat o zmenšení státu, který už existuje? Má-li na příklad patřití Elsasko-Lotrinsko Francii nebo nemá, to se netýká pouze Elsasanů a Lotrinčanů, nýbrž všech obyvatel Francie. Co je tedy právo sebeurčení: má o té otázce rozhodovat celá Francie nebo jenom Elsasko-Lotrinsko?“

„Přiznávám, že jste se dotkl nejsložitějšího a nejozřejavějšího detailu celého problému. A přiznávám, že nemám po ruce žádnou uspokojivou odpověď. Zdá se mi však, že pod právem sebeurčení — abychom zůstali u vašeho příkladu — rozumělo by se výlučné právo Elsasanů a Lotrinčanů. Nemyslíte?“

„Pardon — já to také přesně nevím. Nevím totiž vůbec nijak přesně, co toto staré heslo chce vlastně vyjádřit. Případá mi, že to je už mechanický pojem, který nám má dáti zapomenout, že je stát organismus velmi spletitý. Příslušnost jednoho občana nebo skupiny občanů k státu je při nejmenším oboustranný poměr. Zítřka by nezůstal ani jediný stát, kdyby se dnes všeobecně uznalo, že každý občan a každá skupina občanů smí sama o sobě rozhodovat. Prosím, pane, uspořádejte třeba v Anglii mezi majiteli velkých jmění hlasování, má-li býti velké jmění zatíženo velkými daněmi! Při vši účtě k anglické daňové morálce — o výsledku takového hlasování se dá právě tak málo pochybovat, jako o tom, že by anglický stát na základě takového hlasování mohl zavřít krám. Ve skutečnosti hlasují o takových věcech nejen ti, jichž se věc bezprostředně dotýká, ale všichni Angličané. Ani v případě nejsoukromějšího majetku neexistuje totiž „právo sebeurčení“ ani v nejkapitalističtější zemi na světě.“

Angličan: „Souhlasí tento příklad? Možno místo skupiny se společnými nacionálními zájmy dosaditi beze všeho skupinu s jinými společnými zájmy?“

„Ovšem, že ne beze všeho. Samozřejmě je nutno přesně rozeznávat specifické znaky a zvláštní oblasti zájmů. Všechno má své místo. Souhlasíte však, že společné finské a německé zájmy ve finské oblasti nejsou o nic slabší, než společné nacionální zájmy v nacionální oblasti. A vždycky — bez výjimky vždycky — platí ve státě zásada: o vztahu mezi jednotlivými skupinami a celkem rozhoduje celek nikoli jednotlivá skupina. Jinak bychom měli na celém světě zítřka naprostou anarchii. Samozřejmě lze i takový stav považovat za ideální a jsou lidé, kteří to činí, ale pokud vím, Angličané k nim nepatří. Anebo přiznáváte anglickým obchodníkům obilím právo, aby sami určovali výši obilních cel?“

Angličan: „To je přece jenom něco jiného. Na obilních clech a cenách obilí mají zájem nejen ti, kdo prodávají, ale i kupující. A lespou stejný!“

„A na tom, má-li určitá oblast, která odedávna patří ke státu, u tohoto státu zůstat nebo ne — na tom mají obyvatelé celého státu věru právě takový zájem, jako obyvatelé v pohraničí. Při čemž pro jednoduchosť vynechávám — protože mluvíme naprosto teoreticky — že nikdy ani v této jediné oblasti nemůže nastat jednotná vůle a že v každém případě musela být ještě značná část této malé skupiny znásilněna.“

Angličan: „Dovolte mi vpadnout hrubě a netaktně rovnou s nejdůležitější otázkou: co se má však stát, chce-li většina sudetských Němců za každou cenu patřit k jinému státu? Nevím, zdali to souhlasí. Táže se vás jenom, co se má stát, kdyby tomu tak bylo?“

„Promiňte, ale budu právě tak netaktní. Není to přece žádná nediskretnost, jsme-li na pevnině informováni, že má pan Mussolini v anglické vládní straně několik horlivých obdivovatelů, ba i nadšené přívržence. Má tato skupina protianglických Angličanů právo prováděti nařízení pana Mussoliniho a torpedovati veřejně politiku anglické vlády? Má snad právo žádati, aby některé anglické oblasti byly přenechány Itálii?“

Angličan: „Nikdy by takové právo nežádali. To je u Angličanů nemyslitelné.“

„Blahopřeji vám k takovým krajanům. Ale kdyby se — řekněme, že následkem nějakého záhadného onemocnění — přece jenom našli Angličané, kteří by potírali společný stát a sice jako poslušní obdivovatelé jiného státu, co by se stalo potom?“

Angličan: „Dokud by nepůsobili vážnou škodu, vysmáli bychom se jim. Kdyby tyto meze překročili, zneškodnili bychom je.“

„Tedy rozhodně byste jim nedali právo sebeurčení. Ani potom, kdyby záhadná nemoc zachvátila celý nacionální kmen, na příklad obyvatele z Wellsu nebo Skoty?“

Angličan: „Ne, ani potom. V tom případě byl by ovšem problém trochu obtížnější.“

„Jistě. Nikdo nemůže popřít, že by československá otázka byla prostá, kdyby ji vyvolávaly jenom projevy politického přesvědčení a nikoli postoj nacionální skupiny téměř celistvé. Tato okolnost však potíže sice zvětšuje, ale není jejich příčinou.“

„Angličan: „Souhlasím. A přesto jsme se — promiňte — nedostali v hovoru kupředu. Zbývá hlavní otázka: co počít s národním kmenem, který si přeje odloučit se od státu, jenž již dlouho existuje? Máte na to recept?“

„Ne — jenom odpověď, a sice odpověď, kterou dává historie. V dějinách byla často iredenta, ale ještě nikdy neprosadila iredenta svůj program bez války. Kdo má programy, které se dají uskutečnit teprve po vítězné válce, musí napřed laskavě válku vyhrát.“

Angličan: „Ale nevzniklo Československo samo jakýmsi druhem iredenty? Co se má odpovědět sudetským Němcům, kteří — a hlavně u nás v Anglii — vítězoslavně poukazují na tuto dějinnou skutečnost a odvozují z ní tatáž práva pro sebe?“

„Co se jim má odpovědět? Pravda. Československo předně nevzniklo v r. 1918, nýbrž bylo obnoveno. Čechy byly z prvních a nejstarších samostatných států v Evropě a byly státem vysoké kulturní úrovně. Ostatně patřila právě sudetská oblast v různých dobách vždycky k Čechám a nikdy k jinému státu. Za druhé Češi, i když už samostatnosti pozbyli, neměli nikdy iredentistický program a to nejen formálně, ale i vnitřně, dokud nevypukla světová válka. Připomeňte si Palackého, jak se stavěl k Rakousku! Češi — než vypukla světová válka, kterou si nepřáli — žádali na Rakousku pouze, aby jim dalo zdravou a slušnou možnost vlastního nacionálního života. Až na několik bezvýznamných výjimek byl to skutečný a poctivý program všech Čechů. I Masarykův. Rakouská monarchie byla slabá a příliš krátkozraká a odmítla tyto požadavky. Za třetí vypukla světová válka. A teprve,

když válka vypukla, diskutovalo se o maximálních programech — ani o den dříve. Neboť nikdy v dějinách nejsou maximální programy dříve na denním pořádku. Rakousko válku prohrálo. Tím ztratilo také Čechy. Chce-li někdo z existujícího státu získati nějakou podstatnou část, musí napřed vyhrát válku. To je jeden ze základních zákonů států. Dokud má stát v sobě jenom malou jiskřičku života, platí pro něj bezvýhradně tento zákon. Nikdo nemůže nutit iredentu, aby vyškrtla program ze svého srdce, ale každé iredentě by se mělo vysvětlit, že mezi jejím programem a jeho uskutečněním stojí válka — a sice válka, kterou musí vyhrát. A ostatně válka, která se obyčejně vede právě na území iredenty.“

Angličan: „Že tomu až dosud vždycky tak bylo, je zřejmě pádný důkaz, ale nikoli naprostý. Tato námitka, vyslovená Angličanem, vás snad udiví, neboť vím, že vás považujete za pokorné otroky konservativních tradic, což je také typický kontinentální omyl. Náš tradicionalismus je uměním bráti nové skutečnosti na vědomí s dobrou náladou a vělením je do našeho životního stylu tak, že se ony samy považují za prastaré. Nemohli bychom si tedy představit, že jsme se octlí v době, ve které lze problém opozičních nacionálních menšin řešiti také bez války?“

„To si ovšem můžeme představit, ba je to dokonce pravděpodobné a žádoucí. Ale, abychom si správně rozuměli: nacionální problémy mohou a mají býti řešeny pokojnými prostředky, ale iredentistické snahy, tedy pokusy o rozbití existujícího státu vedou k válce. Na tom se určitě nic nezměnilo. Alespoň nevidím žádné příznaky.“

Angličan: „A připojení Rakouska?“

„Tam nepřemohla iredenta státní moc bez boje, nýbrž celý stát se vzdal. Kdo žil dva dny v Československu, pochopí, že je tomu v Československu právě naopak. Lord Runciman to pochopil jistě hned v první den.“

Angličan: O tom nepochybuji, tím spíše, že zachování integrity Československa je nejenom československý, nýbrž evropský zájem. Ovšem i anglický, mám-li být upřímný. Žádnému odpovědnému Angličanu ani nenapadne, aby radil československé vládě ke kapitulaci před iredentistickými požadavky. Domnívám se, že anglická potřeba prostředkování a kompromisu bude úplně uspokojena, ukáže-li se, že Československo je naprosto rozhodnuto vyhnouti se chybám starého Rakouska. To znamená, povolí-li velkomyslně to, co jste před tím nazval zdravou a slušnou možností nacionálního života.“

„Právě proto není pochyby, že československá vláda Runcimanovu akci upřímně vítá. Je velmi důležité, aby svět měl autoritativní dobrozdání o rozsahu československé ochoty. Po zkušenostech posledních měsíců nemůže žádný informovaný pozorovatel pochybovat, že by Československo zklamalo jakékoli rozumné očekávání. Umožní Němcům v Československu nacionální život do té míry, že by každý Angličan nebo Francouz považoval za důstojné žítí v takovém právním uspořádání.“

Angličan: „Jistě se nedá víc žádat, ale stačí to za těchto okolností, s kterými už musíme, bohužel, počítat?“

„Pardon! Teď sám rušíte předpoklady našeho rozhovoru, a sice své vlastní předpoklady. Netvrdil jste, že je třeba s tímto problémem zacházeti tak, jako by nebylo žádných zvláštních okolností? Nenavrhoval jste sám, že je třeba prostě splniti sudetoněmecké požadavky, které jsou, samy o sobě přijatelné pro průměrný standard mezinárodní morálky a spravedlnosti? Nepovažoval jste metodu britského abstrahování od ostatních skutečností za jednu záruku míru?“

Angličan: „Ovšem, právě tak jsem to řekl. A tím jsme dospěli ke konci každé diskuse, totiž k jejímu začátku. Ale nemůžeme se vyhnout hlavní otázce: existuje vůbec právo sebeurčení o příslušnosti k některému státu?“

„Smím vás upozorniti, že na tuto otázku odpovídají nejen dějiny, ale i současná politická věda? Významný znalec a profesor ústavního práva v Třetí říši, dr. Huber z Kielu, formuloval odpověď tak přesně, že ji nosím stále u sebe pro případ podobných rozhovorů jako je náš: „Ta-

to silná ochrana jinonárodních menšin závisí na tom, aby se menšiny přiznaly politicky za součást německé říše a podle toho jednaly. Jakékoli otevřené nebo zastřené úsili o odloučení ze svazku říše, tedy jakákoli iredenta, ruší předpoklady pro ochranu cizí národnosti. Uznání cizího živilu nesmí jít tak daleko, aby tím trpěl německý národ a říše. Poruší-li cizí národní skupina povinnou věrnost k německé říši, ztrácí práva chráněné menšiny. Říše je pak oprávněna zasáhnout na ochranu ohrožené státní jednoty všemi prostředky.“

Angličan: „To je zřetelné. Ale dají se Němci vzít za slovo?“

„Samozřejmě, že každý fotbalový zápas byl by nemyslitelný, kdyby tatáž práva neplatila pro obě strany. Cítí-li se Angličané jako rození rozhodčí — jakými by to byli soudci, kdyby netrvali na tom, aby se dodržel tento základní předpoklad?“

Angličan: „Bude těžko vysvětliti rozčileným lidem hranice práva sebeurčení.“

„Bylo by ještě těžší, přiměti zdravý stát, aby spáchal pokornou sebevraždu, protože lidé nerozumí dobře nepodařenému heslu.“

Angličan: „Nejtěžší ze všeho pravděpodobně je zůstatí na pevnině Angličanem, nejsme-li tam totiž jenom na dovolené.“

„Zdá se, že je konec s krátkými anglickými výlety na kontinent. V budoucnosti patříte důkladně k Evropě — v míru i ve válce.“

Angličan: „Máme tentýž dojem a jsme nad tím velmi nešťastní, odpusťte.“

„Ale, prosím, chápu to dokonale. Bylo by nám všem lépe, kdyby svět pozůstával výhradně a na věky jenom z ostrovů.“

Angličan: „Považujete to za politický program? Obávám se, že v příštích týdnech bude zapotřebí konkrétnějších návrhů.“

„Především je bude potřebovat lord Runciman.“

Gustav Winter:

Dvacet let chyb

II.

Versailleský diktát jako výmluva pro v šecko.

Poválečné Německo zahajovalo svou republikánskou existenci, zatíženo břemenem válečné porážky a těžkých reparačních dluhů. To nestačí jako omluva, tím méně jako ospravedlnění toho všeho, co se v Německu událo od té doby a co Německo způsobilo v Evropě. Německá demokracie jistě nebyla připravena vládnout. Ale horší než technické a politické chyby jejích vlád byl základní postoj, který ve světě zaujala. Také Francie prohrála kdysi válku, ztratila území a zaplatila obrovskou válečnou náhradu. Také ona byla samozřejmě nespokojena, ale nehledala viny jen okolo sebe, nýbrž v první řadě doma. Na radnicích mnoha měst ve Francii, hlavně jižních, je vytesáno do kamene na věčnou výstrahu potomkům, že Francie odsuzuje dobrodružnou politiku druhého císařství, jež ji vehnala do války.

Republikánské Německo nemělo, zdálo se, starosti větší, než jak dokázat, že Německo císařské válku nezavinilo. Solidarisovalo se s Německem starým zcela zbytečně, nikdo nepřenašiel odpovědnost Viléma II. na ně. Vyhýbalo se úzkostlivě výrazu „republika“ a schovávalo se za výraz „Reich“, obklopený tolika historickými reminiscencemi ale jistě ne žádnou republikánskou legendou. Budeme ještě mluvit o tom, kterak vítězové ztěžovali demokratickému Německu jeho první

kroky. Zde běží jen o to, kterak si je ono ztěžovalo samo.

Usilovat o ulehčení závazků, jež na Německo navalila versailleská smlouva, bylo zcela přirozené. Bylo-li v zájmu Německa a v zájmu Evropy nejlepší cestou k tomu zruinovat celé vrstvy národa šílenou inflací a vyvlastnit ve prospěch velikého kapitálu ony střední třídy, jež měly a mohly být vedle dělnictva oporou republiky, je jiná věc. Fakt je, že zárodky Třetí říše je třeba hledat v oné době, kdy miliarda marek byla nejmenším platidlem. To nebyla již vina versailleského míru, jež Německu ubližoval, ale neubíjel je. To už byla vina Německa samého, ale v očích německé veřejnosti byl tím, i vším jiným, vinen versailleský diktát.

Byl jsem jednou se svým bratrem u vysokého funkcionáře Mezinárodního úřadu práce, když přišlo na návštěvu několik německých odborových vůdců. Byli to vesměs lidé dobré vůle a vynikající pracovníci ve svém oboru. Mluvílo se o poměrech v Německu, které už tehdy vzbuzovaly starost. Přišla řeč také na přílišnou moc generálního štábu Reichswehru. „Co chcete,“ pokrčil rameny jeden z Němců, „to je následek versailleského diktátu.“ „Jak můžete tvrdit něco podobného,“ odpověděl úředník Mezinárodního úřadu práce, „právě versailleský diktát vám přece zakazuje mít vůbec nějaký generální štáb.“ Němec se nepouštěl do polemiky — jemu bylo jasné, že versailleský diktát zavinil všechno. Podotýkám, že tento muž projevil v rozhodné chvíli velikou odvahu fysickou a mravní a že svou demokratičnost dovedl v okamžiku nebezpečí projevit skutky. Ale i on se nechal nést vlnou přesvědčení, že svádět všecko na Versailles a na bývalé nepřátele je nejpohodlnější způsob, jak překonat vnitřní nesnáze. Tento způsob byl pohodlný zejména hitlerovské propagandě. Byl-li vším vinen versailleský diktát, bylo samozřejmou povinností všech Němců smazat toto neštěstí a tuto potupu.

Německo proti Evropě.

Kdežto Francie se dovedla po své porážce vpravit poměrně brzy do evropského řádu a nerušila svými rekriminacemi evropský mír, poražené Německo se do nového evropského řádu vpravit neumělo a nechtělo. Ani politicky, ani psychologicky. Locarno bylo nesporně upřímně míněno, ale i ono bylo v očích Německa především cestou, jak odčinit bez války následky versailleského diktátu. Odtud systém stálých požadavků a přesvědčení ve Francii, že je marné s Němci jednat, neboť jak dostanou něco, chtějí hned něco dalšího. „Můj kolega Stresemann,“ postěžoval si jednou Briand v parlamentě, „si myslí, že Locarno je jako kouzelný klobouk eskamotérův, z něhož lze každým hmatem vytáhnout něco nového.“ Že Německo může být uspokojeno jen v uspokojené Evropě a že není možno jen požadovat nýbrž také dávat, to chápali těžko i ti, kteří to jinak dobře mysleli s „Erfüllungspolitik“. A tak když už bylo fakticky smazáno to, co na versailleském míru Německu opravdu ubližovalo, když byly reparace sníženy na pouhý symbolický peníz, když byla rovnoprávnost ve zbrojení uznána teoreticky a přecházela již do skutečnosti, stále ještě obraceli Němci oči k versailleskému diktátu jako k příčině všeho zla.

Jako politicky, také psychologicky bylo Němcům těžko shodnout se na klidném soužití se sousedy. Roku 1930 vyklízejí Spojenci poslední část území, které do té doby měli obsazeno. Odcházejí zásluhou Stresemannovou o tři léta dříve, než by podle versailleského míru

odejít měli. To je s jejich strany akt, který by snad mělo Německo kvitovat aspoň jednou větou poděkování a uznání. Pamatuji se, jak byla celá Paříž bez rozdílu trapně dotčena tím, že Německo ani oficielně, ani neoficielně neuznalo za vhodné připomenout vlastní veřejnosti, že bývalí nepřátelé mu učinili veliký ústupek.

Až konečně přišel režim, který se ani nepokoušel najít nějaký modus vivendi s ostatní Evropou, naopak postavil se nepřátelsky proti ní. S jakou zvláštní zálibou trhá tento režim jednostranné smlouvy, jimiž bylo do té chvíle Německo vázáno! Přitom jde nejen o věci, které byli bývalí nepřátelé ochotni dát Německu po dobrém, pokojnou revisí dosavadního stavu. Ale to by patrně nedělalo Německu žádnou radost. Dosíci téže věci proti všem ostatním, Evropě „na truc“, to je patrně těší více než ona věc sama. Tak se prohlubuje politicky a morálně propast mezi Německem a Evropou. Německo doplácí na to bezpříkladným vlastním ochuzením, Evropa vyčerpává své hospodářské a peněžní zdroje odvetným zbrojením. Je-li Evropa v nebezpečí války, zavinilo to také trochu nejdříve Německo demokratické, jež nedovedlo svou demokracii uhájit, a po něm hlavně Německo nazistické, jež svou celou politiku založilo na vědomém odporu proti demokratickým státům a proti zásadě dodržování smluv v mezinárodním životě. I ono pozná jednoho dne, že se nevyplácí jednat se smlouvami jako s cárem papíru. Jako Italie, také ono se může politicky a hospodářsky vyžít uvnitř organisované Evropy, nikoli proti ní.

Nedůvěra Francie k demokracii.

Těm, kdož vedli Francii na konci války a na počátku míru, byla naprosto cizí myšlenka, že světová válka byla světovou revolucí. Pro Clémenceaua byla prostě vyrovnáním účtů s Německem — nezapomínejme, že Clémenceau prožil válku 1870 a že byl jedním z těch členů národního shromáždění, kteří hlasovali nesmiřitelně proti vydání Alsaska a Lotrinska — pro pana Poincaré se její smysl ztrácel v zákrutech právnických paragrafů, pro velikou většinu oficielní Francie, jež byla v tu chvíli nacionalistická a konservativní, znamenalo vítězství nad Německem triumf nacionalismu a naději na dobré obchody. Zatím ve státech poražených a tím spíše ve státech válkou vzniklých nebo rozšířených a přetvořených žila v lidových masách víra ve Francii demokratickou, dědičku Velké revoluce, a tato nová Evropa byla ochotna svěřit se jejímu vedení a organisovat se pod protektorátem její frygické čapky.

Jaké vzájemné zklamání! Francie, jak se ukázala po válce, měla daleko k oné Francii, jak ji Evropa viděla. Francouzští diplomati a generálové — ve veliké většině vybavení šlechtickými přídomky — dívali se na rodící se evropskou demokracii s netajeným odporem a podezřením. Číchali v ní bolševismus. Bylo jim mnohem volněji ve společnosti šlechticů, velkostatkářů a průmyslových magnátů, než mezi těmi kompromitujícími frankofilskými demokraty. Byly také výjimky — nebylo by spravedlivé zapomínat na generála Pellé, jež podle rad profesora Eisenmanna našel kladný poměr k demokracii v Československu — a ovšem nesmíme zapomínat, že mnoho zavinily mladé demokracie samy svou nezkušeností a nezralostí. Nicméně je pravda, že první úder do své prestiže a do svého politického vlivu v Evropě zasadila právě Francie sama tím, že se k těmto nezkušeným demokraciím postavila odmítavě a s nedůvěrou, místo aby se jich ujala.

Krátkozrakost pravých i levých.

Zbavivši se takto sympatií, jež se jí se všech stran nabízely, projevila tehdejší Francie podobné zaslepení také v politice vnitřní. Doba, kdy bylo možno bez obtíží provést veliké politické a sociální reformy, uplynula nevyužitá. Třída, které na nich mělo záležet z vlastního zájmu, považovala přes varování některých vůdců všechny reformy za čochovici, kterou má být zaplácena její naděje na sociální revoluci, a nestála příliš o ně. Třídy, které je měly provést ne-li pro sebe, aspoň v zájmu státu — byly naopak rády, že se dělnictvo pere mezi sebou o druhou a třetí Internacionálu a nestará se o to, čeho by mohlo doma nabýt. Tak ztuhla opět kůra národního života, takže několik nejnutejších sociálních reforem bylo uskutečněno teprve 1936 skoro revolučním výbuchem.

Stejnou bezstarostnost o státní zájmy projevila buržoazie u vlády také ve věcech finančních. „Boš zaplatí“, bylo heslem chvíle, a v jeho duchu se hospodářilo. Reparační účet byl přetažen, zisky nahrabané za války a v první hazardérské době po válce unikly z velké části zdanění. Francie vyšla z války ochuzena — někteří odhadují, že ztratila jednu třetinu národního jmění — ale hospodářila po nějaký čas naopak tak, jakoby byla vyhrála velký los v loterii. Kromě hmotných ztrát utrpených ve válce a německého selhání v reparačních závazcích je toto krátkozraké hospodářství prvních poválečných let vinno nejvíce tím, že se francouzské finance nemohou pořádně konsolidovat a že je mezinárodní posice Francie každou chvíli podrobována finanční nebo měnovou krizí.

Ale i v politice v užším smyslu žila si Francie velmi dlouho tak, jako by byla sama a jako by se jí nijak netýkalo, co se děje v ostatním světě. Celý rok 1933 byly poráženy vlády v krátkých lhůtách, jako se dělo v oněch dobách, kdy se nemohlo nic stát. A přece nechybělo výstrah. Ti, jimž záleželo na mocenském postavení Francie ve světě, upozorňovali francouzskou pravici, jak oslabuje Francii touto politickou hrou ve chvíli, kdy právě Francie potřebuje být vnitřně i navenek pevná a silná. Ti, jimž běželo o osud demokracie v Evropě, připomínali francouzské levici, jak těžkou odpovědnost bere na sebe, vyvolávajíc vládní krize každých šest neděl pro nepatrnosti. Nic nepomohlo, onen osudný rok byl promarněn, počátkem roku následujícího mohl být podniknut pokus o fašistický převrat, a těch několika dní bezradnosti a zmatku v Paříži využil Dollfuss k tomu, aby zlikvidoval demokracii a socialismus v Rakousku. Francouzští komunisté, jejichž státnická umírněnost je dnes dávana za vzor, stáli ještě 6. února na náměstí Svornosti po boku fašistů a spolu s nimi volali po demisi Daladierově.

O socialistech, o Blumovi zvláště, lze říci, že se událostmi mnohému naučili a zkušenostmi u vlády zmodřeli. Ale co říci o francouzské pravici, která ještě letos v okamžiku, kdy německá armáda vstupovala do Vídně a kdy válka mohla vypuknout každou vteřinu, myslila jen na své nejužší a nejnížší politické zájmy? V těch dnech, kdy Léon Blum nabídl pravici vytvoření národní vlády, pravice odmítla. Podobně jako vnitřní krize ve Francii usnadnila Dollfussovi 1934 jeho státní převrat, tak vnitřní krize ve Francii 1938 usnadnila Hitlerovi anšlus.

Cesta do Poruří.

Zahraniční politika francouzská nebyla — až na několik jasnějších period — o mnoho šťastnější než po-

litika vnitřní. Ačkoli vyhrála válku, žila Francie od konce války ve strachu o svou bezpečnost, i v době, kdy Německo leželo bezmocné na lopatkách. Jednou cestou k bezpečnosti byla zajisté dohoda s německou demokracií. Ale tu Francie nenastoupila v době, kdy mohla nový režim v Německu postavit na pevný základ. Cestou druhou byla stálá dohoda s Amerikou a Anglií. Ale Spojené státy nehonorovaly slib pomoci, který dal Francii Wilson, Anglie se zachovala podobně a francouzská politika byla od té doby honbou za chimerou bezpečnosti bez pochopení, že k té bezpečnosti, možné jen v evropském měřítku, musí Francie sama svým podílem přispět. Briand to chápe. Podaří se mu připravit půdu tak, že Lloyd George je ochoten přijmout opět závazek pomoci Francii, přispěje-li Francie k rozumné hospodářské úpravě poměru k Německu a sovětskému Rusku. Když je vše v nejlepším, podráždí pan Millerand, tehdejší president republiky, Briandovi nohy.

Po celý rok se pak bezradně tápe, až počátkem 1923 vstupuje pan Poincaré do Poruří, vzav si za záminku, že Německo nedodalo do určité lhůty určité množství kubických metrů dříví na účet reparací. Rok 1923 je také rokem prvního Hitlerova puče, a není to jen náhodná časová souvislost. „Mein Kampf“ vyplynul částečně také z psychosy pokoření a strachu o jednotnost a budoucnost Německa. Vtažení do Poruří byla těžká chyba. Ale chybou těžší bylo, že Francie nedovedla využít vhodné chvíle, když Německo, uznávši marnost odporu, vyslovilo ochotu s Francií jednat.

(Dokončení.)

Život a instituce

Josef Pacht:

Nové stěhování národů

Konference v Evianu, která byla vlastně oficiální poradou vlád o nových normách pro usídlení Evropanů, ztrativších vlast, pokračuje v Londýně. Tím zahajuje činnost nová mezinárodní organizace. Londýnský výbor pro uprchlíky je povolán, aby ukončil anarchii, která zasáhla po světové válce celý svět, zejména však Evropu. Mnohé vlády usilují o to, aby upravily sociální zjev, který se již projevuje mnoho let, aniž by jej mohla zvládnout individuální zákonitá opatření jednotlivých zemí. Tento sociální zjev znamená n u c e n é putování určité části bílého plemene, a říká se mu obyčejně politická emigrace.

Zdá se, že většina lidí má o pojmu „politické emigrace“ představu poměrně úzkou. Jsme ještě stále ve vleku ideologie 19. století a spojujeme proto pojem politické emigrace s představou, která vidí jenom několik desítek, v nejhorším případě několik set bizarních jednotlivců. Představujeme si je jako lidi, kteří se dostali do nebezpečných názorových rozporů s politickým režimem ve své vlasti a uprchli proto do ciziny. Tam tráví většinu času v urputných a nekonečných debatách v podřadných hospodách, hrají v kavárnách šachy a v nevytopených podkrovních světničkách spisují básně a proklamace. Obvyklá představa o emigraci měla vždycky příchut' něčeho osobního a osobitého, byl v ní nádech osobního rebelství a trochu temné mystiky z ovzduší pum, pekelných strojů a spiknutí proti významným představitelům státní moci.

Tato biedermeierovská představa o politické emigraci je, bohužel, téměř posledním příznakem dlouhého období, jež se vyznačovalo hospodářskou prosperitou a politickou stálostí. To, co prožíváme od světové války, nemá s dobrovolností již nic společného. Vedoucí evianské konference Myron C. Taylor prohlásil právem, že žijeme v době nuceného stěhování, jež bylo uměle vyvoláno zásahy určitých států. Tato vládní opatření, počínající rokem 1914, vzala vlast milionům lidí, vnučující je ostatním státům za abnormálních okolností. Nezapomínejme, že se to děje v době stálé sociální a hospodářské krise. Desetitisíce obyvatelů z východních a severních oblastí bývalé rakouské monarchie, obyvatelé baltických provincií někdejšího carského Ruska, obyvatelé východního Pruska, kteří byli v srpnu 1914 vystěhováni z vojenských příčin, ale pak se již za pět let nemohli vrátit — to byli vesměs političtí emigranti, oběti politiky, která vyústila ve světovou válku. Pak přibývalo 600.000—800.000 Rusů, kteří zaplavili celý kontinent a Anglii, asi 40.000 Arménů, Gruzinců a příslušníci jiných menších národů. Velká ruská emigrace vstřebala se již z velké části mezi ostatní národy a pouze v Německu ji pěstují — samozřejmě z politických důvodů.

V poválečné době, kterou vyznačují tak velké a těžké politické převraty, odcházely stále z jednotlivých zemí větší nebo menší skupiny politických emigrantů. Zhroucení císařského Německa vyhnalo do světa jenom jediného emigranta, a tím je Vilém II. v Doornu. I císařsko-královská emigrace týkala se jenom císaře Karla a jeho nejbližších rodinných příslušníků. Ve světě se pak rozptýlilo několik tisíc republikánských a komunistických emigrantů z Maďarska (1919), několik set Jugoslávců, Albánců a Bulharů — za nimi pak od roku 1923 přibližně 40.000 Italů.

Německo zasa h u j e.

Německý převrat z r. 1933 posílil přirozeně stěhování národů v Evropě. Výlučně politická — nikoli rasová — emigrace, kterou Třetí říše od té doby zplodila, zahrnuje asi 25.000 osob kromě 5000 lidí ze sárské oblasti a 2000 nových emigrantů z Rakouska. Tuto emigraci tvoří politikové, odboráři, dělníci, novináři, zaměstnanci, podnikatelé, bývalí republikánští důstojníci a studenti — tedy lidé, jimž se podařilo uprchnout včas nebo teprve po dlouhém utrpení.

Všichni tito emigranti patří ještě ke skupině individuálních politických uprchlíků. Trpí za své ideje, za přesvědčení a společenské nebo rodinné svazky. Rasové zákony dávají však otázce emigrace docela jiný ráz. Německo a země, které jsou s ním ideově spřízněné, vnutily osud uprchlíků více než jednomu milionu židů. Prozatím jde o Německo, Maďarsko a některé východní státy — v těchto zemích žije asi 1,800.000 židů mezi 100 miliony ostatního obyvatelstva. Na konferenci v Evianu nikomu ani nenapadlo, že by tyto židovské zastupy, násilně přinucené ke kočovnictví, byly snad obětí hospodářské nezbytnosti. Odborníci z 32 států chápali nucené stěhování židů jako pohyb, který má výlučně politické motivy. Hospodářské hledisko padá v úvahu jen potom, když se začne uvažovat o úpravě a řešení celé otázky. Na tom nemění nic ani okolnost, že se Německo dovolává hospodářských motivů.

Pronásledování židů bylo vždycky politickým zjevem, a patří zřejmě k politickému rekvizitáři bílého plemene. Hospodářské motivy byly jenom vedlejším pro-

duktem, který byl ovšem příjemný pro ty, kdo z něho měli prospěch a zisk. Vyhánění židů, které je v dějinách Německa a některých latinských zemí tak časté, bylo vždycky průvodním zjevem začínajících nebo dozrívajících zápasů uvnitř společnosti nebo státu, a totéž platí i dnes. Zásada rasy je politická věc, a všichni, kteří tím trpí, jsou politické oběti nebo političtí uprchlíci.

Rooseveltova iniciativa vyšla právě z těchto předpokladů. Na jedné straně se tím sice umožňuje celkové řešení, protože se židovské jmění ve světě může hromadně přibrat k hospodářskému rozuzlení otázky — ale na druhé straně znamená starost se židovskou emigrací velkou psychologickou překážku pro řešení celého problému politických uprchlíků. Dříve nebo později budou muset kulturní mírumilovné národy najít zákonné prostředky proti tomu, že v určitých zemích ztrácejí politické nebo národní menšiny všechna občanská a lidská práva, že se musí vystěhovat bez ohledu na to, zda jsou země, které je mohou nebo chtějí přijmout. Takový je politický a právní problém, k jehož řešení učinila evianská konference první kroky.

Mezera v mezinárodním právu.

Moderní mezinárodní zákonodárství zapomělo na případ, že příslušníci některého státu ztratí ve své vlasti občanská práva a existenci a že se stanou obětí zákonů v zemích, kam uprchli. Prostě proto, že v zemích asyly nedostanou ani povolení k pobytu, ani práci a mohou pozbyť dokonce i osobní svobody, jsoucizinci. Ještě větším a hroznějším opominutím je, že takový psanci mohou být hnáni od hranic k hranicím, jsoucizinci stále v nebezpečí, že budou zatčeni, odsouzeni a deportováni. Nikoli proto, že by snad nebyli pořádní lidé, ale prostě z toho důvodu, že se nemohou vykázat dokumenty a nemají visum. Takový osud postihl v posledních dvaceti letech mnoho lidí německého, ruského, polského a rumunského původu. Nyní je následují lidé z Maďarska, a bůh ví, kde se tento vývoj zastaví. Ale toto pocikánštění statisíců rodin v Evropě, která již dávno vyrostla z kočovnictví, je jenom jedna stránka problému.

Italské a německé zákonodárství stanovilo již dávno možnost, že občané těchto států mohou být zbaveni státní příslušnosti a tím také osobní svobody. Itálie a Třetí říše vnučují takové lidi jiným státům, vždyť i tyto oběti musí někde a nějak žít. Od r. 1926 jde italské zákonodárství ještě dále, umožňujíc odstranit ze země každého člověka, kterému státní dekret vzal příslušnost a samozřejmě také movitý a nemovitý majetek. Odstranit ze země — znamená dopravit obět do jiného státu. Dokud šlo jenom o ojedinělé případy, zapadly v policejních protokolech a jejich oběti v policejních pohraničních vězeních, jestliže neměly politické přátele. Je zásluhou Německa, že nyní je takových případů denně několik set, a proto je reforma mezinárodního práva v tomto ohledu tak naléhavá a nevyhnutelná. Ale jak má být zajištěna platnost nových norem a jak se mají vnutit státům, které objevily dosavadní mezery a dovedou jich obratně zneužívat? To je otázka, která se jistě vyřeší, protože ji lze uchopit s hmotné stránky (země asyly mohly by žádat náhradu škody). Dala by se také uskutečnit mezinárodní dohoda, která by každému státu uložila, aby svým příslušníkům nebo osobám, jež se zdržují na jeho území několik let, vystavil platné osobní průkazy. Tím by byla vyřešena nejbolestnější osobní část otázky: psanec, zbavený státní příslušnosti a práva na práci, nebyl by už aspoň štvanou zvěř.

Těžší bude úprava otázky, zda lze stát přinutit, aby dbal majetku svých občanů a lidí, kteří se na jeho území usadili. Za dnešního stavu věcí — začalo to bolševickou revolucí v Rusku v r. 1917 — nepodaří se asi uzavřít pozitivní mezinárodní dohodu. I když je stát někdy ochoten vzdát se kousičku své svrchovanosti, bdí pozorně, aby nebyla porušena fiskální všemohoucnost nad občany. V tomto ohledu lze dospět jenom k dohodám v dobrém — podle zásady „do ut des, facio ut facias“. Francouzská ústřední organizace pro politické uprchlíky protestovala v Evianu proti použití této zásady ve velkém měřítku, protože by to prospělo rušitelům nepsaného mezinárodního zákona humanity a dalo by jim nové možnosti. Ale taková dohoda platí mezi Německem a Palestinou. Její výhoda pro Třetí říši spočívá v tom, že němečtí židé, kteří odcházejí do Palestiny, nemohou odvézt své jmění v penězích, nýbrž jen ve formě hotového zboží. Dokud němečtí židé směli ještě odvézt 75% svého jmění, byla taková dohoda možná, ale vyvlastňovací praxe je nyní v Německu mnohem pokročilejší, takže vývoz jmění nepřichází vlastně v úvahu. Teď by muselo Německo dostat docela zvláštní výhody. Ale kdo je ochoten zaplatit cenu za dvoustrannou dohodu?

Není hromadné záchrany.

Mohou-li dokumenty a úřední razítka rozřešit otázku lidské důstojnosti, pak je naděje, že se problém politických uprchlíků vyřeší lidským způsobem. Je však jenom nepatrná naděje, že by se podařilo rozřešit existenční otázku celého milionu bílých lidí, k nimž se může zítra nebo pozítří přidružit další. Na konferenci v Evianu, kam neprijeli právě delegáti zemí, dodávajících nejvíc emigrantů, prohlásili zástupci všech evropských států a britských dominií, že již nemohou přijmout žádné politické uprchlíky a nemohou prý dovolit zejména žádné hromadné přistěhovalectví. Francie se odvolávala na to, že má 3 miliony cizinců a mezi nimi 200.000 politických uprchlíků — a dokonce Belgie napočítala velkoudušně 150.000 politických emigrantů. I Austrálie je ochotna přijmout jenom britské přistěhovalce, odmítajíc židy.

Co se týče hmotných podmínek, jsou naděje téměř mizivé. Političtí emigranti nejsou přece v převážné většině zemědělci nebo průmysloví dělníci, kteří by se mohli usadit v amerických nebo afrických krajích pro Evropana přístupných. Přesholení politických uprchlíků je sice teoreticky možné, některé západoevropské státy přislíbily dokonce pomoc, ale prakticky může mít význam jenom pro poměrně malé procento politických emigrantů. Především pro ty, kteří mají peníze na cestu do přeškoleního tábora. Ale kde mají vzít tyto lidé peníze pro usídlení, i kdyby jim nová vlast dala zdarma půdu a stan pro první měsíce, jak to slibují jihoamerické státy? Svět nemá představu o tom, co stojí kolonisace ve velkém měřítku. Komisař pro německé uprchlíky ve Společnosti národů, sir Neill Malcolm, odhadl, že mladá zemědělská rodina potřebuje pro usídlení v jižní Americe 1000 liber, při čemž se tento obnos amortisuje za čtrnáct let. Tím by se zachránila jenom polovice politických uprchlíků z Německa, Maďarska a některých východních států. A co ostatní? Kdyby se objevil jenom nějaký finanční pramen pro usídlení politicky nepohodlných občanů, přihlásily by se okamžitě další státy se svými pronásledovanými menšinami, především Polsko se svými Ukrajinci a židy. Mají-li být usídlení lidé, kteří nejsou zemědělci, musíme být skeptičtí. Němečtí

židé nemají od r. 1933 mnoho co ztratit, starou vlast opustilo 135.000 německých židů, z nichž odjelo 42.000 do Palestiny a 48.000 do jiných zámořských zemí. 20.000 židovských uprchlíků z Německa žije v evropských zemích, ale 25.000 se jich vrátilo z Palestiny a ze zámořských zemí — zpátky do Německa. Vrátili se dnes německý žid do Třetí říše, když už v zámoří uložil a také ztratil své jmění — pak je to důkaz, že i dobrá vůle a lidská organizační schopnost mají hranice. Miliony bílých lidí nemohou se hromadně a rychle usadit v krajích, které byly dosud pro bělochy nesnesitelné. Madagaskar a Kenya jsou jenom ubohým útočištěm pro několik desítek Evropanů, kteří tam nemusí vykonávat fyzickou práci. Při nucených usídlovacích akcích je třeba vždycky počítat s tím, že velká část postižených přijde o život, protože nevydrží útrapy a nebezpečí nového podnebí — ani nové životní podmínky.

Pro dohlednou dobu musíme počítat s nejkřutějším experimentem, jaký lidstvo od starověku zažilo: s nemilosrdnou a násilnou záhubou statisíců lidí. Červený kříž z Evianu nebude s to, bohužel, mnoho pomoci.

do ba a lid é

Milena Jesenská:

Česká vesnice 1938

Socialistické hnutí vždycky počítalo s tím, že se může opírat o pomoc těch, kterým chce pomoci k právu a vzestupu: o pomoc nejchudších a sociálně nejslabších, o pomoc průmyslového dělnictva a drobného, dělného rolnického lidu. Mezi chudým rolníkem a průmyslovým dělníkem je však podstatný rozdíl, hluboko se zařezávající do lidské povahy: rolníku patří kus půdy, kterou obdělává, na které do úmoru dře, nad kterou denně vychází a zapadá slunce, padá déšť a kapky potu vlastního těla — a i když vynáší jenom brambory a trochu ovsa, je j e h o. Patří mu. Zvykl to bránit proti zlobě přírody, dluhům a sousedům. Investoval do této obrany úspěch celé své existence. Pracovat a svou práci bránit stalo se mu nejnaléhavějším zákonem citovým i myšlenkovým.

Průmyslový dělník nemá více, než dvě dlaně. Nepatří mu ani byt, ani kus továrny, ve které pracuje, ani stroj, u kterého dělá, ani výrobky, které vyrobí. Všechno je cizí, nic není jeho. V socialistickém hnutí se často zapomíná, že psychologický činitel je současně důležitým politickým činitelem, a povrchní materialismus si neuvědomuje, že duševní hnutí lidská jsou velmi hmotná lnutí, protože strašně je do lidských srdcí zažráno a vtlučeno lpění na všem, co člověku patří. Průmyslový dělník má vždycky blíž k internacionalismu, protože dvě dlaně mohou pracovat kdekoli, a kovodělník francouzský, německý nebo americký jsou si nápadně podobní. Malý rolník však nemůže utéci od pole, které ho živí. Jen jedno jediné pole na světě je jeho, nedá se přenést, nedá se opustit, lze na něm pracovat, lze na něm umřít, ale nelze od něho utéci. Hlína je starodávná, konservativní věc, a český rolník se velmi liší od italského nebo holandského. Český rolník stojí na půdě svého pole a, chcete-li, stojí současně na půdě své vlasti, protože vlast, to jsou mimo jiné políčka, meze, lesy, vody až potud — a dál už ne. Každý rolník na světě pochopí ihned tuto větu: až potud a dál už ne. Je to hlavní ze zákonů jeho rovnováhy.

Tento rozdíl působí — kromě jiných věcí ovšem — že se socialismus dostává kupředu kostrbatě a oklikami. A tento rozdíl — mimo několika věcí jiných — působí, že velká část chudého českého rolnictva nepatří politicky tam, kam by patřit měla.

T v á ř v e s n i c e .

Vesnice je prý jedna rodina. Ale nikde není snad tak příkrého sociálního odlišení a tolik společenských rozdílů, než mezi rolníkem a rolníkem. Vesnice se rozpadá — jako celý svět — na bohaté a chudé, a život je tu jako na celém světě pro bohaté snažší, pro chudé těžký, těžší a nejtěžší. Bohatství má mnoho stupnic, ale od určité hranice není v životní úrovni bohatých mnoho rozdílů. I chudoba má mnoho stupnic, ale každá ta stupnice znamená už velký životní rozdíl. Není rozdíl, máme-li dva domy nebo tři, ale je rozdíl, máme-li dost chleba nebo máme-li už jenom brambory.

Na takové průměrné české vesnici je několik sedláků, kteří mají půdy dost — to znamená, na příklad, že nejen vystačí s úrodou pro vlastní potřebu, ale že mohou ještě prodávat. Takovému sedláku je na příklad moderní a rozhodně vyšší a vyspělejší forma obilního monopolu velmi vítána, protože bez starosti prodá za pevně stanovené ceny přebytek svého výtěžku. Pak je průměr vesnice — rolníci, kteří mohou něco prodat a musí také něco přikoupit. Takových malých rolníků je naprostá většina, z 1,600.000 zemědělských hospodářství patří 86% mezi „závody“, které mají méně než 10 hektarů půdy. Pro ně už není výhoda obilního monopolu tak jednoznačná, a kdyby se jen trochu zvýšily ceny zboží, které tito rolníci kupují, rozplynula by se výhoda velmi rychle. V chudších krajích prodávají na příklad oves a ječmen, někteří trochu žita, ale zato kupují lepší druhy žitné a pšeničné mouky. V úrodných obilnářských krajích prodávají žito a pšenici, ale přikupují zas otruby, píci atd. Nejmenší chalupníci a bezzemci s políčkem jako dlaň nespátují už v obilním monopolu vlastně žádné zlepšení. Vesnice, ve které jsem mluvila po večerech s rolníky, měla na příklad 121 hospodářství s výměrou: 34 do 1 hektaru, 65 do 5 hektarů, 12 do 10 hektarů, jenom 8 do 20 ha a pouze 2 do 30 hektarů.

Podle krajů mohou být čísla rozličná, ale poměr mezi nimi je stejný. I když jsem podrobila střední a malé rolníky křížovému výslechu, neustoupili od zehraní na výhody velkostatkářů a nepřestávali hájit potřebu dvojích cen. Starý sedlák, tak trochu písmák, mi řekl přímo: „Jo, paní, to musejí také vědět, že visí skoro na každé chalupě dluhy. Rolník do 2 hektarů má průměrně 4500 Kč dluhů na každý hektar, sedlák od 2—5 hektarů 3600 Kč, od 5—10 hektarů 2250 Kč a od 20—50 už jenom 2110 Kč. To je rozdíl, že jo? A vědí, co dává půda pro živobytí? To není tak jednoduché. U nás na příklad stačí 40 mír (1 hektar je asi 5 mír) uživit čtyřčlennou rodinu, ale většina nás tolik půdy nemá. To už jsou ti zámožnější.“

Rídící učitel trojtřídní školy mi pak vysvětlil, co ta zámožnost znamená: dvakrát do měsíce maso, děti chodí do školy v zimě obuté a kupují si školní sešity bez obtíží. Co je pod třicet měr, je už pro život málo, půda již nestačí uživit celou rodinu a musí se pracovat ještě mimo vlastní hroudu. A to je vůbec nejčastější zjev českého venkova: rolník, který je současně a třeba jen na čas dělníkem. Zajímavé je, že právě tento typ muže na české vesnici je politicky i kulturně čilejší, hbitější,

pohotovější a zralejší. Přesto, že vesničtí dělníci přijíždějí po šesté hodině domů v houfech na kolech a aniž by si oddechli, popadnou kosu, trakař a běží za soumraku obdělávat pole, jsou jediní, jejichž rukama prochází ohmatané knížky obecní knihovny, knížky podivuhodně rozvázně a moudře vybírané řídicím učitelem za hubený rozpočet, který mu může obec na to poskytnout. Večer sedí sedláci v hospodě u piva a dělníci-rolníci stojí před trafikou, která má radio, a poslouchají poslední zprávy ČTK. Jediná láhev piva koluje kruhem — složí se na ni několik chlapů. To jsou už lidé na skoku k modernímu vývoji světa a mají dobrou rozvahu, kterou jim dává kus vlastní půdy. Je to prozíravý, uvědomělý a dobrý typ, těžký jako kámen, ale když je v pohybu, nezastavíš ho.

Ta práce mimo vlastní hroudu je všelijaká. Někde stojí v chalupě tkalcovské stavy — dnes většinou tiše a nehybně. Tam, kde klapají, běhá hbitý člunek podivuhodnou zručností mezi spleť napjatých nití, a žena vedle navíjí špulky bílých a barevných vláken. Stovky hotelových ubrusů, ručníků, pokrývek na manželské postele odnáší pak pošta do města. Domácí tkalci mají však těžké sociální podmínky — jako domácí dělníci po vesnicích vůbec. Tkalci na příklad mají nemocenské pojistění až tehdy, vydělávají-li do měsíce alespoň 180 Kč — ale polovice jich tolik nevydělá.

Kde jsou lesy, je práce v lese. Tady v kraji zničily v roce 1930 mrazy a závěje polovinu lesa. Domácí to nemohli zmoci, a přijeli tedy na pomoc Rusíni z Podkarpatské Rusi. Jak byli zvyklí z domova, káceli strom nestrom a nadělali škody víc než prospěchu — ale zbyla po nich kraji a dělníkům v lese památka: zvláštní pokrivené pilky, které pracují rychleji. Vidíte, takovými cestami chodí pokrok světem.

Práce v lese je těžká práce. Za metr očištěného, rozsekaného a urovnaného dříví platí lesní správa 12 Kč, a víc než jeden metr dva lidé za den neurobí. Za vysoké, rovné, očištěné pně se platí 8 Kč. Někdy je to třeba jenom 5 Kč denně, protože dělník nemůže zůstat v lese celý den. Zbylé pařezy lidé kupují, dobývají je nejtěžší dřinou, platí za ně 5 Kč a musí je z lesa sami odvézt. Nemají potah, platí za odvezení až 40 Kč. Počítala jsem s nezaměstnaným dělníkem, který dobýval pařezy, nač ho přijde zimní otop. Vypočetli jsme to na 100 Kč. To bylo nejchudší chlapisko ve vsi, a ta storkoruna se musí položit na dřevo v hotovosti.

Zedníci jezdí hluboko do kraje, někdy i do země, to už jsou muži dělničtí, pocákaní maltou. Přivážejí noviny, zprávy, jakýsi rozhled po světě a moudrosti. Ostatní domácí průmysl obstarávají ženy: síťování, navlékání korálek, krajky, rukavice (2 Kč dostane žena za tucet „necovaných“ rukavic. (Někdy síťuje celá rodina a když přijde do domku zakázka, síťují i děcka — často nejdou ani do školy.) Dělníkova žena i dělníkovy děti odřou i většinu práce na poli, a protože bohatší sedláci zjednávají při žních pomoc, prodělává žena dělníka-rolníka žně až třikrát. Na svém a za kus jídla nebo trochu peněz i na cizím.

A děti? Víte, člověku z města se zdá, že tu není dětí. Jsou to moudří malí dospělí. Městské děti vidí lesy a radují se z nich, zdejší děti sbírají v nich borůvky, maliny a houby a výtěžek znamená důkladnou pomoc pro rodinu. Při tom má osmileté děvče na starosti dvě menší, musí donést dospělým oběd na pole, ohlídat kuřata a husy a dát králíkům a koze najíst. Prázdniny děti vůbec nemají, zákon o tom, že děti nesmějí vykonávat těžké práce, mlhavě vám tane v hlavě, když vidíte hol-

čičku, jak táhne těžký trakař hubenýma ručičkama.

Ve vesnici žijí i nezaměstnaní. V podnájmu, v obecním příbytku, někteří ve vyrazených vagonech, postavených uprostřed vesnice. Na okně jsou kytky, před domkem jsou chlívky s králíky a v domě žije koza s lidmi. Muž má harmoniku, žena chodí na pole, děti na houby. Na plotně se vaří nudle, do trouby se snad dostane někdy i zatoulaná veverka. Je to zlé. Ale lavička v parku a oblouk pod mostem je horší . . .

Vesnice, stroj a kultura.

To je příznačné a zajímavé: kde mají stroj, slouží hlavně práci nebo dobytku, méně člověku. Člověk je na vsi pracovní síla, starý člověk zmenšená pracovní síla, a nemocný člověk je potíže. Naopak mrtvý člověk je už věc veřejná, prestiž rodiny a na pohřeb se vynaloží mnoho peněz, slávy a zvonění a jakéhosi barokního přepychu, který nemá nic společného s náboženstvím.

Jinak má rolník — i bohatý — podivuhodně málo osobních potřeb. Tvrdé lože, tvrdou židli a dřevěný stůl — to je všechno osobní pohodlí. Ve velkém statku na příklad je čerpací pumpa, ale vede do stáje. Vana je něco docela neznámého, lenoška není ani v zámožném stavení a pohovku vesnice vůbec nezná. Záchody jsou bez odpadů — ale prasečí chlívek je z betonu a má bezvadné odpady. Zvíře dostává pečlivě připravenou píci, lidé většinou bramboračku, knedle, žitnou kávu, šhubánky. Zvěrolékař je volán ochotněji než lékař, a nad krávou, která rodí telátko, bdí celá rodina při blízké lampičce v horečném očekávání. To všechno nemá co dělat s citlivostí. To je jenom citový život, uzpůsobený skutečností, která se věčně opakuje a která udává život: zaseješ, pracuješ, sklidiš. Skutečnosti, které jsou lidé z města na hony už daleko.

Pokud jsou stroje, jsou jen k ulehčení práce na poli. Tu a tam trakař. Strojni mlátičky skoro všude. Cirkulárka na elektrický pohon i v nejchudší vsi. A motocykl má dnes místo kola mnoho bohatších rolníků. Vidíte i auta, řídí je žena v šátku a má naloženy pytle, telátko nebo drůbež. A vidíte hokynářství na kolečkách: nákladní auta přivázející zeleninu, drůbež, ovoce i chléb a odvázející maliny, borůvky a houby, které vesnice prodala. Vesnický lékař má vůz, aby stačil objet svých 17 obcí. Řezník má vůz, aby mohl rychleji na trh. Že by mohlo auto sloužit také výletu, že by řeka byla na koupání, les k procházce a mez k posezení — to vesnickému člověku celkem zatím nenapadlo.

Jediný stroj, který je tu pro lidi, je radio. Kdyby jednou vedoucí lidé československého rozhlasu uměli ztrávit léto mezi českým vesnickým lidem, ustrnuli by asi poznáním, jak obrovskou roli tady radio hraje — a jak mizerně ji hraje. Ovšem, písničky Štelibského, Vackovy a Járy Beneše zpívá celá vesnice „pasáčkovi pro potěšení a dobytku pro vzdělání“, jak napsal Poláček. Ten odvar odpolitizované skutečnosti, kterým říká ČTK denní zprávy, lidé hltají, luštíce smysl, pečlivě skrytý mezi slovy. Ve snaze býti nestranní jsme nemastní a neslaní. Ženeme se za nějakou objektivitou a docilujeme nezřetelné zamlženosti. Zapomínáme, že radio by mohlo, kdyby dovedlo (a chtělo!) informovat lidi řízně, jasně, pravdivě a rychle. Za dnešního stavu je jediný mluvčí, jemuž rozumí k a ž d ý posluchač, sportovní redaktor Laufer. Jediný člověk v rozhlasu, který našel před mrtvým mikrofonem živou řeč k živým lidem. Kéž by právě tak živě mluvili do mikrofonu lidé, kteří hovoří o důležitějších věcech, než jsou naši zlatí hoši od kopané.

Radiovým přístrojem jsou také většinou vyčerpány kulturní zdroje na vsi. Novin je poměrně málo a většinou jen večerníkový, levný tisk. Knihovna je závislá na rozhledu knihovníka, a každá nemá takové štěstí, jako ta, kterou jsem měla v ruce. Divadlo tu a tam hrané místními ochotníky. Kino pojízdné s filmem, kdy Anny Ondráková ještě mluvila česky a byla tlustá. Stranická práce kulturní dohromady žádná — to jde, prosím, na účet v š e h stran šmahem. Výchovné a vzdělávací brožury žádné, schůze jenom politické a předvolební, výchova k hygieně téměř nula.

A teď vám povím to nejpozoruhodnější: vypráví mi zdejší lékař o stavu svých lidí: infekční nemoci téměř vůbec ne. Tuberkulóza velmi vzácná. Úmrtí: hlavně kojenci a lidé, kteří umírají sešlostí věkem. Seznam nemocí maličký. Tady na vsi jsou lidé podivuhodně zdraví. A jsou velmi čistotní. Myjí se celí, i když jenom v neckách nebo u pumpy — přestože lékaři nosí dojačku na umytí rukou, a to už je vrchol pohodlí. O kus dál v městečku už je to horší. Objevují se infekční nemoci a tuberkulózy přibývá. Tam je už průmyslové dělnictvo, továrny, lidé mají byt mnohem pohodlnější, mají vodu a vany, elektriku, plyn, lázně, mají přístup k zelenině, ovoci, jedí maso mnohem častěji. „To už je civilizace,“ usmívá se chytrá, trochu smutná lékařova tvář. A kde je civilizace, jsou nemoci.

A jiná divná věc: z ničeho nic se tu lidé odnaučili pít. Před dvaceti a patnácti lety se tu pilo, až se hory zelenaly. K snídani byla kořalka s kouskem nakrájeného chleba, a když sedlák sjednal lidi ke žnám, musel přivést z městečka žitnou. Za každou řádku posečeného obilí dostali ženci „panáka“ a večer končil v hospodě. To přestalo téměř úplně — nikdo neví, proč vlastně. Snad ze šetrnosti lidé přestali pít, snad z rozumnosti, ale pítanů není. Přijde-li do hospody chlapec a žádá jednu žitnou, zeptá se hostinský rovnou: Kdopak vám stůně?

Za těch patnáct let se lidé také naučili mistrněji obdělávat půdu. To tu žil sedlák, měl 120 mír a na sklizeň jednu velkou stodolu, která stačila. Po něm zdědili synové půdu na polovic. Dnes nemá žádný z nich ani o pít více, než dostal, ale stodoly mají už dvě a obě jsou plné. V takovém asi poměru dovedou lidé z půdy vydobýt víc, než uměli dřív.

Lid v obraně.

Z téhle malé vesničky (čítá asi 700 duší) bylo 21. května povoláno na mimořádné cvičení 8 lidí. Ani jeden z nich nevěděl, co se děje, a všichni byli přesvědčeni, že je válka. Měli několik hodin času k nastoupení. Ale už za čtvrt hodiny klepali sousedé panu řídícímu na vrata: „Tak co, jedeme?“ Reservní košili, ponožky a spodky měli pod paží, práci a starost o rodinu předali ženě a šli. Pan řídící právě se chystal balit kufřík, ale co měl dělat vůči té samozřejmě a rychle pohotovosti? Sebral se a šel s nimi, třebaže bylo ještě dost času. Jednomu rolníkovi doručili svolávací lístek přímo na brambořiště. „Maminko, podej mi mejdlo, rukuju,“ povídal, umyl si ruce a šel.

Je to samozřejmě překrásná pohotovost k obraně. Tento klidný, mírumilovný a pokojný lid by se tak hluboce styděl utíkat, že je u něho statečnost naprosto samozřejmou. Tento lid, který je na vlastní půdě, chce mír, dobrou sklizeň a život, ale odchází do zbraně tak samozřejmě, jako by šel k obědu. Nebylo loučení ani písničky nadšení. Skoro nikdo ve vsi nevěděl, že jich osm odešlo. Ale byli na místě za půl hodiny.

A vrátili sa podivne. Susedé je nepoznávali. Vesnice prece nemá tajemství, každý ví o každom, zprávy letí od úst k ústům. Ale ani jediný z tých osmi neřekl, kde byl. Ani vlastní ženě, ani sousedu, ani sobě navzájem. Jednoho dne se vrátili, začali pracovat právě tak klidně, jako přestali, a nikdo z nich neřekl ani slova o tom, co prožil. Neprozradili ani místo pobytu, ani způsob zaměstnání, neřekli slovíčko o zbraních, které měli v ruce. Mlčelivost je vždycky dobrovolná, žádný rozkaz, strach a sľib nedonutí člověka, aby mlčel, nedovede-li — a nechce-li mlčet.

Mluvila jsem s mužem, který už prodělal válku světovou. Nemá ani trochu nadšení k vraždění a vojančení. Má ruce i nohy kloubovitě zauzlené, jako lesní kořeny, a obličej jak zvětralý kámen. Vyprávěl mi o tom, jak s nimi zacházel důstojník. Spal s nimi, jedl s nimi a hovořil s nimi. Důstojníci bývají přece kasta pro sebe, od vojáčka ucha je dělí celý svět, „jiný tabák, jiná mluva a bílé rukavice“, jak to bylo ve „Velké iluzi“. Zdá se však, že naši důstojníci pochopili, co je lidu třeba: aby důstojník nebyl pán, nýbrž voják. Nevím, kde tento výtečný muž stál, ale vím, že psal chlapcům i chlapům domů psaní, protože jejich mozolné ruce těžko drží pero a jejich city se těžko vyjadřují slovy. Jedl tutěž menáž, ostatně dobrou, kouřil tytéž retky a dvěma mužům složil žádost k bernímu úřadu, se kterým měli rozvláčné spory. Bez jejich vědomí připsal k žádosti doporučení a prosbu, aby byla věc rychle vyřízena. A div divoucí, když se vojáci vrátili, byla zamotaná věc skončena. Zřejmě tedy může něco klapat i bez heilování a drsných rozkazů. Nevím ovšem, není-li ten důstojník bílá vrána. Ale vím, že to je dobrá cesta k vytvoření dobré armády.

Tento lid nebude třeba pobízet, kdyby přišla chvíle, které si nepřejeme. Hájl by se a bránil s toutéž samozřejmou a svrchovanou odvahou, jako odcházal v květnových dnech.

dopisy

Odpověď Češce ze Slovenska

I.

Vážený pán redaktor!

Už niekoľko rokov som čitateľom Vášho časopisu a vždy som zkusil, že doprajete miesta vo Vašom časopise i mienkam, s ktorými nesúhlasíte, ale vždy Ste si urobili poznámky a prípadne nesprávnosti uviedli na pravu mieru. Myslím, že aj ku článku „Dopis Češky ze Slovenska“ — by Ste mal dajaké poznámky a len pre iné dôležitejšie práce Ste tak neurobil. Ak dovoľíte, pokúsím sa to urobiť ja!

Milostivá pani! Vo Vašom dopise adresovanom p. redaktorovi, kyplacom samým žialom, túhou po domove a zatrpklouťou nad nevďačnosťou Slovenska, Ste prejavila názor o Slovensku, ktorý platí pre mnohých Čechov, žijúcich na Slovensku, a ešte viac pre tých, ktorí videli Slovensko iba zďaleka (výlet, exkursia, letný pobyt atď.), ale ktorý potrebuje opravy!

Ja chápem Váš žial, že Ste sa nemohly sučastniť sľetu, ale je tu na vine len a len Slovensko? Či úradníci z historických zemí boli na sľete všetci i s rodinami? Ja myslím, že tam boli len tí, ktorým to služba a financie dovoľovaly! Tie pomery v úradoch po prevrate boly také, aké môžu byť v dobách revolučných, keď jedon režim musí ustúpiť druhému a snaží sa svojmu nástupcovi čo možná zneprijemniť a zhatiť prácu. S tým mal každý počítať, kto v tých časoch na Slo-

vensko šiel! Keď šiel dobrovolne, tak to vedomie, že vykonal pre štát kus budovateľskej práce, dáva mu zadostiučinenie a dáva mu zabudnúť tie neprijemnosti, ktoré v dobách prevratových na Slovensku zažil. Ni zisk, ni slávu! je heslom tých, za ktorými Ste v dňoch sľetových tak tužily a cítily Ste sa tak nešťastnou na tom Slovensku! Ak šiel niekto na Slovensko len preto, že bol doma známy svojou „horlivosťou“ z dób Rakuska, tak tie vrúbky musí bez reptania odčiniť. A sú aj takí, ktorí na Slovensko šli hľadať existenciu, no tí sa musia uspokojiť tým, že každý začiatok je ťažký! Je však mnoho takých, ktorým sa doma ani nesnilo o takom hmotnom a spoločenskom postavení, akého sa im dostalo na Slovensku! Snád je to tvrdo povedané, ale je to tak!

Načo teda opisovať Slovensko tak, ako keby tu žijúci Česi nemali nič, iba prácu, odriekanie, no a tu stále spomínanú nevďačnosť! O tom rozvrate v rodine ani nerozprávam, ten má málokedy niečo spoločného s úradnou činnosťou! V dobách poprevratových, lepšie rečeno poválečných, boly nedostatky, ale tie boly všade, aj v Prahe! Ja som tam zažil bytovú núdzu a všetky ostatné prijemnosti pozostalé z války, a tie úrady v Čechách tiež neboly všade umiestené v miestnostiach zariadených dľa najnovších požiadavkov zdravotovedy. Tak som to aspoň videl na mojich túlkach v Čechách!

Nedá sa ani to zaprieť, že boli Ste vítaní tam, kde Ste prišli opravdu medzi Slovákov! Kde to nebolo tak, je nutné pátrať, kto tam bol prv! Obyčajne prvé prišlo vojsko a s ním i také individua, ktorým čl. stejnokroj nepatril, skôr trestanecká uniforma! Takí samozrejme vzbudili nedôveru a tou boli postihnutí i tí, ktorí prišli za nimi! Nebolo v tej dobe žiadnych prehmaťov, za ktoré sa postihnutým nedostalo satsifkacie? Bolo chovanie všetkých Čechov, ktorí na Slovensko prišli, bezvadné a zodpovedajúce novému prostrediu?

To sú veci, ktoré by sme si mali objasniť a tu by nám pomohly tie spomínané životopisy! Snad by sa potom dalo odpísať z tej nevďačnosti dajaké percento!

Na zmienku o nadávke Čechůň mohl by som odpovedať otázkou o prvenstve nadávky, ktorej sa často dostalo Slovákom a ktorá sa vyjadruje veľmi nepriaznivo o ich duševných schopnostiach, ale páchlo by to argumentami istej politickej strany a takejto politiky sa veľmi stráním! Nik neupiera Vašim deťom právo na celú Československú vlasť, ale toto právo nemôže byť výhradné! Nemôže byť prameňom rôznych výhod pre nikoho tá okolnosť, že jeho otec našiel existenciu na Slovensku, práve tak nemá byť pokladaná za zvláštnu kvalifikáciu pre Slováka tá okolnosť, že jeho dedo zúčastnil sa dajme tomu vrbovských volieb!

Milostivá pani! Zmieňujete sa o nedostatku schopných ľudí na Slovensku v dobách prevratových, a ponač dnes by sa tá kvalifikácia ako-tak našla, prichádzate s nedostatkom zkúseností Slovákov, ktorý nedostatok Vám zabraňuje vrátiť sa tam, kde bude pohodlné úradovanie, kde nebude treba pracovať do úmoru, kde nebude pán manžel nervozný, kde deti poznajú milujúceho a prijemného tatíčka! Nuž nemyslely Ste nikdy na to, že to môže mať aj inú príčinu, že to môže byť zavinené proste nedostatkom volných miest v zemiach historických? Buďme úprimní a povedzme si to tak, ako to vo skutočnosti je!

Prišli Ste na Slovensko, konali Ste záslužnú prácu, pomáhali Ste budovať túto našu spoločnú domovinu, ale za to sa dostalo každému primeranej odmeny! Uznám, že v mnohých prípadoch bolo nutné zriecť sa rôznych prijemností, ale zasľúžim si ja zvláštno uznania zato, že som sa zriekol cigarety, aby som snadnejšie zaplatil nájom?! Keď nebudem platiť, môžem sa vystahovať a to ma bude iste mrziť, keď iného bytu nemám!

Milostivá pani! Nevieť, či ja patrím medzi tých, ktorým Váš dopis mal byť adresovaný. Ja sa domnievam, že aj mne Ste chcely povedať, čo Vás na Slovensku tlačí, a preto reagujem. Snáď to robím spôsobom drsným, ale uistujem Vás, že tak robím bez nejmenšej stopy zloby a neúprimnosti.

K. D. E.

II.

Vážená redakcie!

P. Mráz cíti sa dotčen, že Češka ze Slovenska sťažovala si na ťažké pomery v dobách poprevratových do té miery, že by byl ochoten ji za to poslať postřekom do domovské obce. Prižnejme však, že mnohé není v pořádku dodnes.

Co tu je na Slovensku trvalého a co otravuje dobrý poměr Čechů a Slováků, je vliv určité skupiny, která se neštítí žádně lži a pomluvy (Sokolové kácejí kříže, husité byli loupežníci, vysoké úřady obsazovali na úkor Sl. Češi, kteří neměli ani maturitu, Češi sestřelili Štefánikovo letadlo, české paničky jsou bývalé služky, Češi nemají vkus a základů společenské výchovy, Češi Slovákům křivdí a je utlačují atd. atd.). Znáť osobně Slováků toho typu, kteří se střetli s paragrafy na ochranu republiky, kterým maďarština je dodnes nejmilejším obcovacím jazykem, kteří před naši veřejností vystupují jako slovenští nadvlascenci, kteří však s kyticí červených růží vítali v r. 1919 maďarské bolševiky (dnes ovšem zase nás viní z bolševismu). Je pochopitelné, že nikdo z nás nemůže se tomuto směru „přispůsobit“.

My Češi na Slovensku, máme rádi Slovensko, ale velmi mnohé se nám nelíbí. Na př. čteme-li, že pan dr. Hleťko, který natropil tolik hluku s Pittsburgskou Čsl. dohodou z Německa spěchá do Budapešti. Ejhle samobytnost, garantovaná panem Hitlerem a pány jako p. Károlyi (který svého času prohlásil slovenské delegaci, že zná v Uhrách jen jeden národ), nebo Horthy (který jako admirál dal rozkaz v Kragujevací k zastřelení 45 slovenských námořníků). Na Slovensku se sice už od převratu úřaduje slovensky, v školách se učí slovensky (dosud se nám ani jediný Slovák nepočestil), ale Češi utlačují Slováků jedine p. Hitler s p. Horthym jsou ochotni a schopni Slováků „osvobodit“. Jistě, že mnozí upřímní Slováci se domnívají, že je to jen „geniální“ taktika. My ovšem s takovou taktikou nesouhlasíme, a v tom je i naše nejzákladnější vina, kterou rádi přiznáváme. Čest státotvorným Slovákům!

Jos. Jičínský.

Obhajoba sokolské hudby

Vážená redakcie,

přejete-li místa výtce, slyšte i obhajobu. Pan dr. J. D. žádá bratry Sokoly ve jménu umění, aby nekomponovali hudbu k prostným a rejevým. Považuje jen umělce se zvuknými jmény za jedine oprávněné spolupracovat s autory prostných.

Vyhnat od sokolské práce Sokolstvo, jaký to požadavek! Nepodceňují cenu a vážnost umění, věřím v jeho pomoc při každém díle, ale protože cením umění, nemusím opovrhovat těmi, kdož jsou dobrými odborníky a vědí nejlíp, co hudba potřebuje cvičícímu řici, jak ho má řídit a vést. Tito tvořící Sokolové by potřebovali spíš trochu povzbuzení a uznání, než zakřiknutí a despekt.

Týž pan doktor tvrdí, že bylo lze bez nevole poslouchat jen hudbu Kříčkovu a Stupkovu. To je příliš příkré. Snad může každý mluvit sám za sebe, ale tvrdit to všeobecně je nevlíd-

né. Mezi publikem nebyli jen absolventi konservatoři, bylo tam mnoho tisíc lidí, kteří ssáli tuto prostou zpěvnou hudbu, kteří se obdivovali její srdečnosti. Tisíce poslouchali nejen bez nevole, ale s nadšením, se slzami. Slyšeli v jednoduchých pochodech, v nichž často krystalisovaly motivy národních písní, své dětství, své mládí, slyšeli řeč své země.

Sokolové, kteří by nestačili napsat skladby pro filharmonické koncerty, skvěle se uplatnili jako spolupracovníci autorek a autorů pohybových koncertů. Možná, že by umělci složili daleko umělečtější doprovody, ale i tyto prostě a snadno v paměti se vryjící skladby byly velmi účelné. Sokolové pracují bez nároků na zisk a slávu, ale trochu díky by jim neškodilo.

Sokolstvo je národní dobrovolné vojsko, ukazuje spíš své nadšené odhodlání, svou oddanost a sílu než početnost zvukných jmen.

Jaroslav Grus, Nymburk.

listárna redakcie

Vytýká se nám zacházení s emigranty? Musíme, bohužel, potvrdit, že Vaše informace jsou správné. V cizině — a hlavně v Anglii — vytýkají nám přílišnou strohost, i když uznávají, že jest nám co dělati s problémem velmi svízelným. Poslední příčinou je patrně postup brněnských úřadů, které velké části emigrantů povolily pobyt jenom do 8. srpna. V západních zemích zaznamenal tisk také případy, kdy emigranti byli vráceni do Německa nebo do Rakouska, kde je ovšem čeká jistá záhuba. 3. srpna vypověděla na příklad brněnská policie devatenáct rakouských emigrantů a dopravila je na rakouské hranice, aniž by se dal dosud zjistit pravý důvod. Ministerstvo vnitřní věci na vědomí námítky pomocného výboru pro rakouské uprchlíky, ale zdá se, že naše úřady čekají na výsledky londýnských porad o emigraci. Předseda londýnského výboru, který je současně zástupcem Spojených států, přislíbil, že se jeho země v našem případě vynasadí o mimořádné příznivé řešení, poskytně-li Československo emigrantům aspoň dočasný asyl před definitivním odjezdem do jiných zemí a hlavně do zámoří. Souhlasíme s vámi, že si republika má zachovat čestnou pověst země, která nezrušila právo asyly. Vím ovšem, že jde o palčivou věc a že se z bolestné otázky emigrace vytlouká laciný politický kapitál. Upozorňujete-li nás, že veřejnost má přehnané představy o počtu emigrantů, můžeme vám sdělit, že německých a rakouských emigrantů není u nás dohromady víc než 2000.

Jarmila Novotná. V minulém čísle odpověděli jsme na Váš dotaz, je-li pravda, že paní Jarmila Novotná odmítla pracovat pro německou československou vyslačku, kladně. Vyšetřovali jsme pak celou záležitost ještě dál a shledali jsme, že se naše odpověď zakládala na nesprávné informaci. Vyšetřovali jsme celou záležitost velmi podrobně, výtali jsme se přímo ústřednímu tiskového oddělení Radiojournalu i oddělení hudebního, a zjistili jsme nade vše pochybnost, že paní Jarmila Novotná neodmítla zpívat v československém německém rozhlase. Celé čtyři roky nebyla paní Jarmila Novotná ani českým ani německým rozhlasem k spolupráci vyzvána — a už proto nemohla odmítnout.

Nespravedlivé pokuty. V každém organismu někdy něco zaskřípe. Byrokratický aparát pracuje všude těžce, nejen u nás, ale i v cizině, o které se zmiňujete. Prozatím nenašli nikde nic, co by jej mohlo nahradit. Slova „absurdní“ a „nedůstojný“ se obecně pokládají za urážlivé a nedoporučuje se jich užívat. Podle Vašeho dopisu soudíme, že ani Vy byste si je od úřadu nedal líbit. Žádost o prominutí pokuty cestou milosti by Vám asi nekonvenovala. Ve věci samé by stížnost k nejvyššímu správnímu soudu asi neměla účinku. Snažte se o nápravu pomocí Vaší stavovské organizace, která má pečovat o to, aby starý rakouský lékopis byl doplněn, popřípadě nahrazen novým, moderním.

Strýček z Ameriky a milion - to je divadelní deus ex machina
Los třídní loterie a milion - to je skutečnost, která se před našima očima odehrává čtyřikrát do roka

